

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Dispytatio II. De potentiis animæ sensitiuæ in communi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

742 De ANIMA. De Potentiis animæ sensitivæ,

ad illarum actus habeat dependentiam à corpore: sed hoc est absurdum.

Confirmatur: quia si potentia visiva sit in sola anima etiam sensitiva, non est vlla ratio cur visio ocularis non esset in pede tam bene, quam in anima.

Dices: licet illa esset in anima, tamen oculus corporeus deberet concurrere ad productionem ipsius.

Contra, quia nulla potentia debet concurrere ad visionem, nisi potentia visiva: ergo si potentia visiva non sit in oculo, oculus non debet concurrere efficienter ad ipsam.

Confirmatur: quia si oculus debet concurrere eum anima: ergo debet habere potentiam visivam effectivam tam bene, quam anima: sed in ipsamet potentia, quæ est visiva effectiva, debet produci visio: ergo tam debet produci in oculo, quam in anima.

Probat minor: quia hæc est natura actus creati, immanentis, vitalis, intentionalis, ut debeat produci in ipsamet potentia vitali, quæ nata est ipsam producere connaturaliter loquendo.

CONCLUSIO III.

179. *Potentia vitalis non subiectionem in corpore & anima simul, sed in toto composito ex ipsis.* Hæc quoad primam partem est prima, & secunda sententia, & quarta sententia contra tertiam Thomistarum; & quoad secundam est quarta contra reliquas sententias.

*Probat*ur prima pars: quia vnum numero accidens non potest subiectionem naturaliter in subiectis realiter distinctis immediate.

*Probat*ur secunda pars: tum quia nihil aliud assignari potest, in quo subiectionem; tum quia ex suppositione, quod datur totum realiter distinctum à partibus, erit subiectum proportionatissimum, & effectivum, & receptivum istarum potentialium & actuum vitalium ab ipsis productorum; tum quia difficultates aliarum sententiarum tolluntur per hanc sententiam; nec habet aliam difficultatem, quam illam, quæ est de distinctione totius à partibus simul sumptis, & unitis, quas difficultates solvimus 1. *Physicorum suo loco.*

Quod si hæc sententia non esset vera, ex his aliis sententiis præferenda esset illa, quæ dicit, quod potentia vitalis sensitiva passiva recipiatur, aut identificetur soli animæ, eamque concomitetur, nam reuera anima debet per illas operationes sentire, corpus autem nequit per illas sentire, neque anima etiam posset per illas sentire, si in solo corpore reciperetur. Ideo vero requireretur organum, quia deberet concurrere effectiva cum anima ad illas sensationes producendas connaturaliter loquendo.

180. *Ad difficultates* autem alias contra positas dicendum est, ad primam, quæ est de subiectione formæ corporalis in subiecto spirituali, quod potentia visiva receptiva visionis, quæ est in anima rationali, sit spiritualis, & licet potentia vitalis productiva totalis sit partim spiritualis, partim corporalis, & propterea absolute vocari possit corporalis, aut corporea, sicut homo dicitur absolute substantia corporea, quamvis includat partem corpoream, & partem spirituales, illa autem pars corporea potest dici non esse potentia immanenter agens, nec arguens vitam in te cuius est, nisi quatenus diceretur potentia immanenter agens illa, quæ non est nata agere, nisi in forma in se, aut suo subiecto recepta.

Et si obijciatur contra hoc, quod visio corporalis hominis sit extrinseca; Altero ex duobus modis potest responderi, tenendo hanc sententiam, vel id negando; nec credo adeo facile id probari posse: vel dicendo non esse inconueniens, quod forma extensa recipiatur in subiecto inextenso formaliter, sed virtualiter extenso, & occupante locum indivisibilem. Et ad id, quod contra obijciatur supra dici debet, quod non omnis forma absoluta debeat connaturaliter poni in quocumque loco, in quo ponitur suum subiectum; sed id solum dici debeat de formis absolutis, ex quarum positione in omnibus locis, in quibus poneretur suum subiectum, non sequeretur superfluitas in ordine ad subiectum, & locum; hoc autem sequeretur ex eo, quod forma extensa poneretur in om-

nibus locis, in quibus poneretur suum subiectum, quia sequeretur quod illud subiectum, ut in vno loco, haberet duas partes eiusdem formæ, quod esset omnino superfluum. Et hæc doctrina confirmari potest per ea, quæ dicta sunt in Physica in Disputatione de Loco.

DISPUT. II.

De Potentiis animæ Sensitivæ in communi.

N T E hanc disputationem agendum esset, & de anima vegetativa, suisque potentiis, & etiam de anima sensitiva quoad substantiam, quia anima vegetativa est univocalior, quam sensitiva, & substantia huius est radix potentialium suarum. Verum quia non nisi paucissima tractanda sunt, non videbatur disputatio particularis de iis instituenda; sed hic breuiter quod opus erat proponendum.

Itaque de ipsamet anima vegetativa, quoad substantiam, nihil aliud particulariter dicendum est, quam quod sit actus corporis organici potentia vitam vegetativam habentis, seu quod sit illud, à quo substantia corporea vivens, & vegetativa, habent sic vivere.

Tres autem principales potentie eius numerari solent; *nutritiva*, quæ huiusmodi vivencia se nutriendo conferunt; *augmentativa*, quæ se augent, & perducunt à statu minus perfecto ad perfectum integraliter; & *generativa*, quæ possunt sibi similia producere.

2. Harum autem potentialium, & actuum ipsis competentium naturam ex dictis in libris de generatione, & corruptione facile cognoscere est, nec hic addendum aliquid remanet, nisi

Primo, quod non distinguantur realiter à toto composito ex corpore, & anima; propter rationes illas, ob quas idem conclusum est de potentiis corporeis animæ in genere. Quod si etiam potentia sensitiva receptiva operationum vitalium identificarentur soli animæ, aut soli corpori, vel in sola anima, aut solo corpore subiectionem; idem tamen non esset dicendum de his potentiis, hæc enim sunt merè activa, & non susceptiva, & consequenter non esset eadem ratio de ipsis, ac illis aliis quantum ad hoc.

Secundo nutritivam ac augmentativam potentiam non distingui realiter inter se, tum quia ita sentit Philosophus 2. de anima cap. 4. tam quia nulla est necessitas ea distinguendi; entia autem non sunt multiplicanda sine necessitate.

Dices: sequeretur quod vivens sicut semper nutritur: ita semper cresceret contra experientiam.

Respondeo negando sequelam, quia licet per eandem potentiam realiter iudicemus, & discurremus, non tamen est necesse, quod quoties iudicamus, toties discurremus; & quia non est necesse, ut applicetur semper sufficiens materia augmentationis, quoties applicatur sufficiens materia nutritionis; nec etiam est necesse, ut illa ipsa potentia semper sit æque disposita ad utrumque actum, nec erat conveniens ut esset, quia sic vivencia excreverent ad maiorem, quam ipsis esset conveniens, magnitudinem; & denique, cur homo non semper excreveret quemadmodum semper nutritur perinde difficultatem habet, siue augmentativa dicatur distingui realiter à nutritiva, siue non; neque enim perdit tum augmentativam quando desinit augmentari.

3. *Tertio* potentiam generativam non consequi animam vegetativam ut sic, nec ipsi identificari, quandoquidem reperiantur aliqua animalia, quæ ipsam non habeant, ut mular: & sicut hoc est verum de aliquibus animalibus, ita etiam verum esse posset, & fortassis de facto est de aliquibus plantis; & quemadmodum, non omnes potentie corporeæ animæ sensitivæ sequuntur animam sensitivam ut est,

Quid sit anima vegetativa.

Tres eius potentie

Quomodo distinguantur à toto subiecto.

Nutritiva, & augmentativa non distinguuntur realiter.

Potentia vegetativa non animalia non habent, ut consequitur animam vegetativam ut sic.

Sc, nec in quolibet animali omnes reperiuntur: ita etiam non est necesse ut omnes potentia animæ vegetatiuæ sequantur animam vegetatiuam ut sic, aut reperiuntur in quolibet specie eius; sed sufficit, quod non reperiuntur in aliqua anima, quæ non sit vegetatiua.

Quarto, in iis viucentibus in quibus generatiua & nutritiua reperiuntur, eas non identificari realiter.

Probat hoc: quia nutritiua per totum viuens spargitur, generatiua vero residet in determinata parte: ergo distinguuntur realiter.

Probatur consequentia: quia idem gustatiua, & tactiua dicuntur distingui realiter, quia gustatiua est in determinata parte, v.g. in lingua, tactiua viro per totum corpus, aut saltem in aliis partibus.

Nec valet dicere generatiuam esse in toto corpore, licet habeat actum in determinata tantum parte propter dispositiones particulares quas inuenit in illa parte; quia idem posset dici de gustatiua contra omnes; & quia si nunquam habeat dispositiones in aliis partibus sufficienter ad illos actus, frustra poneretur à natura in illis: ergo debet dici quod ponatur in illa parte, in qua habere potest suum actum. Quænam autem sit illa pars, est res incerta etiam ipsis medicis, qui exactius de hac re agere solent; unde inter se circa hoc dissentiunt, aliquibus dicentibus quod residet in corde, aliis in hepate, aliis in arteria renum, aliis alibi.

4. Quinto, actus harum potentiarum non esse tam immanentes ac actus potentiarum animæ sensitivæ, ac rationalis, quia terminus per illas productus non recipitur in ipsismet potentiis, quod maxime verum est de actu potentiæ generatiuæ, cuius terminus est alia substantia à generante; possunt tamen dici immanentes, quatenus intra partes viucentis aut ipsimet termini, aut principium ipsorum ex quo fiunt, producuntur sic, ut naturaliter alio modo ab ipsis produci non possint, nec ab aliis similibus causis. Et hæc de prima animæ ut sic specie, sufficienter quoad suam naturam & potentias.

Quoad animam autem sensitivam, quoad substantiam non desideratur aliud, quam ipsius definitio, quæ est, quod sit actus corporis organici potentia vitam sensitivam habentis; aut quod sit actus primus, à quo habent substantia materiales exercere operationes sensitivas omnes, præter rationales spectantes ad animam rationalem, qua rationales.

QVÆSTIO I.

Utrum potentia animæ sensitivæ sint activæ & passivæ, & an detur sensus agens.

Potentia animæ sensitivæ, de quibus hic agimus, quedam sunt externæ, illæ scilicet, quarum organa apparent exterius in corpore, vel quarum actus sentiuntur in exterioribus partibus corporis, aut quarum actus non præsupponunt alios actus, ut sunt quinque sensus corporis, visus, auditus, gustus, odoratus, tactus. Quædam sunt internæ, quarum actus interius percipiuntur, & præsupponunt actus illarum aliarum potentiarum, ut imaginatiua, & appetitiua. De his ergo quæritur hic utrum habeant virtutem productivam suorum actuum; & præterea utrum in se ipsos actus recipiant.

CONCLUSIO I.

6. Qualiter potentia sensitiva materialis est receptiva sui actus, neque adeo passiva. Hæc est communissima contra quosdam antiquos, & *Probat* primo, quia illi actus debent recipi in aliquo: sed in nullo potius, quam in illa potentia.

*Probat*ur secundo, quia dicuntur sensitivæ potissimum per hoc, quod experimentaliter per suos actus sentiunt obiecta, & ferantur in ipsa; sed non posset hoc ipsis competere, nisi reciperent suos actus.

Confirmatur: quia experimur intrinsecè in potentiis nostris illos actus, v.g. in oculo visionem, auditionem in aures, &c. Sed oculus, & aures sunt potentia sensitivæ: ergo potentia sensitivæ sunt receptivæ actuum suorum.

Advertendum tamen hic, quod qui dicunt sensationes, seu actus sensitivos materiales subiectari in sola anima, & corpus ad illos producendos effectivè tantum concurrere, aut in solo corpore, anima effectivè tantum concurrente, non posse dicere quod potentia materiales secundum quod constantur ex anima & corpore, sint receptivæ, seu passivæ, nec id est necesse ad veritatem huius conclusionis.

CONCLUSIO II.

7. Potentia sensitiva sunt productivæ suorum actuum, & consequenter sunt activæ. Hæc est communissima iam cum *Doctore* in 1. dist. 3. q. 7. n. 20. & hic q. 12. contra aliquos, qui existimaverunt actus sensitivos non distingui à speciebus impressis, & consequenter à solis obiectis produci. Et contra alios, qui quamvis concesserint actus illos à speciebus impressis distingui, tamen putaverunt eos produci à solis speciebus potentiis merè passivè se habentibus, & quoad species & quoad actus.

*Probat*ur: quia non potest alia aliqua causa assignari, quæ sufficiat: ergo debet dici quod sensus habeat activitatem respectu suorum actuum.

Probatur antecedens: quia non potest produci à sola specie impressa, tum quia actus vitalis, quo sentimus, est perfectior quam illa species; tum quia illa species reperitur in potentia absque actu: hoc autem non esset verum, si esset causa totalis actui istius speciei. Nec etiam à solo obiecto, aut ab obiecto, & specie impressa simul potest produci iste actus propter rationem iam dictam, quia scilicet, & obiectum, & species non sunt tam perfectum, quam est actus vitalis, secundum plurimos; & quia obiectum, & species proponuntur oculo sufficienter, quin producatur visio, v. g. ut patet in dormientibus oculis apertis: sed hoc esset falsum, si essent causæ totales effectivæ istius visionis: ergo non sunt.

Dices: quamvis obiectum, & species sint causæ activæ ad æquatam visionem, ea tamen requirere advertentiam potentia, quæ à dormiente præstari nequit.

Contra, quia illa advertentia, vel consistit in productione, vel in receptione alicuius distincti à specie impressa: si in productione: ergo quandoquidem præstari debet à potentia, potentia debet esse activa: si in receptione: ergo quandoquidem illud aliud quod reciperet, non producatur ab obiecto, & specie solis, ut patet ex eo, quod non producatur in oculo aperto dormientis, sequitur aliquid aliud activè concurrere ad visionem præter obiectum, & speciem, quod est intentum.

8. Melius replicari posset contra hanc communem probationem, quod eodem modo, quo hic probamus obiectum, & speciem non esse causas ad æquatas visionis, probari etiam posset, ipsam potentiam cum specie, & obiecto non esse causam ad æquatam contra communem sententiam: ergo sicut non bene probaret hoc, ita neque illud.

*Probat*ur antecedens: quia oculus dormientis habens speciem in se receptam, & consequenter obiectum per ipsam applicatum eo modo, quo potest applicari, non producit visionem: ergo sicut ex eo, quod obiectum cum specie non producit visionem in oculo dormientis, colligitur, quod non sit causa totalis, etiam ex eo, quod oculus ipse cum specie & obiecto non producit visionem, sequitur quod non sit causa totalis, sed quod requiratur aliqua alia causa.

Et si dicas requiri quidem aliquid aliud, sed non quod sit causa, sed quod sit conditio, aut dispositio potentia in ordine ad recipiendam, aut producendam visionem; *Similiter* posset dici quod aliquid aliud requireretur præter obiectum, & speciem eius, non tamen tanquam causam sed tanquam conditio, aut dispositio potentia ad recipiendam visionem.

Hæc replica mihi enervat totam vim prædictæ probationis, quatenus ex eo, quod obiectum, & species possint esse sufficienter applicata absque visione, inferatur, quod requireretur activitas potentia, nisi ulterius perficiatur.

9. Probant alij: quia de ratione potentiarum vitalium est

Potentia illa sunt productivæ suorum actuum.

Probatio communis

Qualiter potentia sensitiva materialis est receptiva sui actus.

est, quod sint actiua; & actuum vitalium, quod producantur effectiue à principio immanentis: ergo obiectum, & species non possunt esse causæ totales; sed necessario debet admitti concursus actiuis potentia.

Hæc probatio manifeste petit principium, assumitur enim in antecedenti conclusio hic probanda.

Probatur ergo aliter: quia habere virtutem actiuam est perfectionis, & illa perfectio conuenit aliis potentiis nõ vitalibus, & potentiis etiam vitalibus inferioris ordinis quam sint sensitivæ, vt nutritiua, ac augmentatiua; nec est inconueniens quod tribuatur potentiis sensitiuis; ergo debet his tribui, quæ enim perfectio tribuitur rebus inferioribus, debet etiam perfectionibus tribui, si non constet oppositum.

Confirmatur hoc: quia nisi potentia vitales sensitivæ essent actiua, animalia non conuenirent cum plantis in ratione viuientis creati vt sic, contra dicta *disp. q. 1.*

Verum hæc confirmatio non est magni momenti, nisi ad hominem, si quis scilicet aduersarij concederet creatura viuientia omnia conuenire in ratione viuientis vt sic; quia quod dicebatur in illa quæstione de conuenientia omnium viuientium creatorum in vna ratione, supponebat omnia illa viuientia, vt talia, esse actiua; quod negari deberet ab his, qui negarent hanc conclusionem: vnde id assumere contra ipsos ad probandam hanc conclusionem esset petere principium.

Confirmatur melius: quia intellectus, & voluntas sunt actiua potentia; vt postea probabitur: ergo potentia sensitivæ, à paritate rationis.

10. *Obicitur primo*, Philosophus vocat sensum passiuum, & non vocat ipsum actiuum, ergo non est actiuus.

Confirmatur: quia dicit eundem esse actum obiecti sensibilis, & sensus, eumque recipi in sensu, & esse passiuum, quatenus in sensu recipitur; actionem vero, quatenus ab obiecto producit: ergo.

Confirmatur secundo: quia secundum *Aug. 11. Trin. c. 2.* forma ab obiecto impressa sensui est visio: sed illa forma est species impressa, & ad hanc non concurrunt potentia visiva; & consequenter non est actiua, non enim est actiua, nisi respectu visionis.

Respondetur negando consequentiam, quia per hoc quod vocauit passiuum, non negauit actiuum; & propterea vocauit passiuum potius, quam actiuum, quia habet sentire magis formaliter ex receptione actus, quam ex productione ipsius.

Ad confirmationem primam nego etiam consequentiam, quia quamuis sensatio, v. g. visio, sit actus obiecti, à quo partialiter producit, & sensus, in quo recipitur, & qui per ipsum sentit; & quamuis sit passio, quatenus recipitur in sensu, ac actio, quatenus producit ab obiecto; non sequitur quin etiam idem ille actus producat etiam partialiter à sensu, & sit etiam actio, quatenus sic producit.

Deinde posset explicari Philosophus de specie impressa, qui est actus sensus, & obiecti, & solū reipitur in sensu absque concursu actiui eius, ac ab obiecto solo producit; ex hoc autem nihil sequitur ad propositum.

Ad secundam confirmationem, respondeo distinguendo minorem: illa forma sola est species impressa, nego, nam species etiā expressa imprimatur ab obiecto, quatenus obiectum partialiter concurrat ad productionem ipsius: forma quæ imprimatur ab obiecto, est species impressa, sed non sola, concedo minorem: & nego consequentiam.

Cetera obiectiones, quæ communiter opponuntur, fundantur in hoc, quod idem non possit aliquid producere in seipso; sed hoc esse falsum patet ex dictis in *Physica*.

Obicitur præterea: si sensus esset actiuus, semper produceretur visio quoties applicaretur ipsi obiectum per speciem impressam: sed hoc est falsum, vt patet ex experientia illa oculi dormientis, in quo aperto recipitur species absque productione visionis: ergo.

Respondetur negando maiorem, quia potentia sensitivæ externa, præter speciem obiecti requirit etiam concursus spirituum animalium, aut vitalium, quorum accessus ad potentiam impeditur per somnum.

CONCLUSIO III.

11. *Non datur sensus agens distinctus realiter, aut formaliter à sensu patiente, seu à sensu, qui recipit sensationem, & per eam percipit obiectum.* Hæc est communis.

Probatur: quia nulla est necessitas talis sensus; nec indicium aliquod experientia, aut rationis, quod detur.

Confirmatur: quia si daretur sensus agens distinctus à patiente, vel quia deberet producere aliquid distinctum à sensatione requisitum ad ipsius productionem: vel quia eadem potentia non posset aliquid in se producere, neque enim aliud munus eius assignari potest. Non primum, quia nihil tale assignari potest, quod à sensu vilo produci potest: non secundum, quia, vt sæpe dixi, idem potest aliquid in se producere.

Confirmatur secundo, quia non ideo datur intellectus agens distinctus à patiente, quod intellectus, & habeat virtutem productiuam, & receptiuam intellectionis; sed quod necessarium sit, vt anima possit producere species intelligibiles, impressas, vt postea ostendetur: sed sensus non debet producere species sensibiles impressas, vt etiam postea videbitur: ergo non datur sensus agens.

Ex hac autem confirmatione patet solutio ad objectionem, quæ hic proponi solet: nempe, datur intellectus agens distinctus à patiente: ergo & sensus agens. Negatur enim consequentia, quia est aliquod munus, ad quod requiritur intellectus agens; nempe productio speciei intelligibilis; non datur vero munus, ad quod requiritur sensus agens.

12. *Obicitur præterea*: sensus, vt est productiuus, est agens, & vt est receptiuus, est patiens; sed vt est productiuus distinguitur formaliter à seipso, vt est patiens: ergo datur sensus agens distinctus formaliter saltem à sensu patiente.

Respondetur distinguendo maiorem: est agens, vt hic agitur de sensu agente, nego maiorem: in alio sensu, concedo maiorem, & concessa minori distinguo consequens: datur sensus agens, vt hic agitur de sensu agente, nego consequentiam, in alio sensu, concedo consequentiam.

Quod autem quando negatur sensus agens communiter, non capiatur pro sensu, qui habet virtutem productiuam, patet: quia alias non posset communiter negari, quandoquidem communiter tribuatur sensui vis actiua iuxta secundam conclusionem.

Capitur ergo sensus agens, prout negatur communiter ab omnibus, & in hac conclusione, pro sensu, qui haberet aliquam actiuitatem respectu alicuius alterius distincti à sensatione, & maxime speciei impressæ.

Et hinc aduertendum conclusionem potissimum intelligendam de sensibus externis: nam autem extendi debeat etiam ad sensus internos, dependet ab alia difficultate inferius examinanda, an scilicet sensus interni producant in seipsis aliquas species impressas necessarias ad producendas sensationes, quibus sentiant: si enim producant, admitti possunt sensus agentes interni; si non producant, non debent tales sensus asseri.

QVÆSTIO II.

Utrum sensus decipiatur circa suum sensibile.

13. *Hæc difficultas* præcipue locum habet in sensibus externis, pro cuius solutione.

Aduertendum est, sensibile esse, quod potest percipi per sensum, & ipsam sensibilitatem esse ordinem aptitudinalem ipsius ad sensum, quem ordinem dicit non tantum, vt est productiuum speciei sensibilis, vt vult *Auer- sa*; sed etiam vt est terminatiuum sensationis, seu actus quo percipitur; imo hic ordo multo magis pertinet ad ipsum, quia sensibile est, quam alter ordo, quia ab hoc solo haberet esse sensibile sine illo, & ab illo non haberet esse sensibile sine hoc, alias Deus esset sensibilis, quia potest producere speciem impressam obiecti sensibilis.

Sensibile per sensum externum est duplex, proprium, & commune: sensibile proprium est, quod ab vno solo sen-

Nō datur
sensui agens
distinctus
à patiente
re.

Obiectum
sensibile
magis ha-
bet esse
tale à ter-
minatione
ne, quam
à produ-
ctione sen-
sationis.

Quid est
bile pro-
prium, quid
commune.

su

sensu percipi potest, ut color à solo oculo, sonus à sola aures. *Sensibile commune* est, non quod ab omnibus sensibus externis percipi potest, ut volunt aliqui, tum quia alias figura non esset sensibile commune, quandoquidem nec ab aures, nec ab odoratu percipitur; tum quia potest habere rationem sensibilis communis per hoc, quod habeat rationem sensibilis proprii, hanc autem rationem haberet, modo posset percipi à pluribus sensibus, quamvis non posset percipi ab omnibus.

Est ergo sensibile commune illud quod potest à pluribus sensibus externis percipi, ut motus, quies, numerus, figura, magnitudo: quæ non solum per visum apprehendi possunt, sed per tactum. Hoc supposito,

Varie sentit.

Prima sententia est sensum nequaquam decipi posse circa vllum sensibile. Ita Epicurus teste S. Aug. 8. de ciuit. cap. 7. & Cicero in questionibus Academicis.

Secunda sententia erat quorundam Academicorum, qui semper errasse sensus in omnibus suis operationibus existimauerunt.

Tertia sententia est Peripateticorum communiter, sensus aliquando errare, aliquando vero non errare, & hoc tam circa proprium sensibile, quam circa commune.

Sunt tamen autores huius sententiae inter se diuisi: nam quidam ex ipsis dicunt sensum non decipi proprie, nec vlla ratione, nisi quatenus præbet occasionem deceptionis ac erroris intellectui. Ita *Conimbricenses* 2. de anima cap. 6. quæst. 6. Alij vero dicunt sensum in seipso decipi, ac actum ipsius esse erroneum, ac falsum, non quidem falsitate iudicativa, quæ solum reperiri potest in actibus iudicatiuis, quales non sunt actus potentiarum materialium, saltem externarum: sed falsitate consistente in difformitate apprehensionis simplicis ad obiectum.

CONCLUSIO I.

14. *Sensus tali modo versatur tam circa sensibile proprium quam circa commune, ut quandoque tribuat occasionem errandi intellectui, quandoque non tribuat.* Hæc est tertia sententia contra vtramque primam, &

Probatur prima pars: ex apprehensione, quam habet visus de baculo aquæ inæro, intellectus nonnumquam iudicat baculum esse fractum, qui reuera non est fractus; & ex apprehensione, quam habet de terra, dum quis iuxta terram nauigat, & de Sole, iudicat intellectus quandoque terram moueri, & Solem esse parua magnitudinis: ergo sensus ita versatur quandoque circa sensibile commune, ut det occasionem erroris intellectui. *Rursus* ex modo, quo percipit gustus male dispositus cibum dulcem, iudicat intellectus quod non sit dulcis: & ex apprehensione quam habet visus de coloribus iridis, iudicat intellectus esse veros colores in iride, cum tamen cibus sit dulcis, & non sint veri colores in iride, sed apparentes, ergo ita versatur sensus circa sensibilia propria, ut det occasionem errandi intellectui.

Probatur conclusio quoad secundam partem; quia quando visus percipit veram albedinem subiectatam in corpore quadro, non dat occasionem intellectui errandi circa albedinem aut figuram eius, nam si intellectus iudicauerit conformiter ad apparentiam sensus albedinem esse quadram non errabit: ergo ita versatur aliquando sensus circa sensibile proprium & commune, ut non det occasionem erroris intellectui.

15. *Obiicitur* pro prima sententia contra primam partem si sensus hoc modo erraret tribuendo ex perceptione sua occasionem erroris intellectui, non potuissemus habere vllam certitudinem in intellectu, quia omnis cognitio intellectiua dependet à cognitione sensitiua.

Respondetur negando sequelam, quia per discursum & alias reflexiones facile posset intellectus intelligere veritates ita se habeat, ac apparere sibi ad primam perceptionem eius, & sic poterit mediante illo discursu acquirere sibi certitudinem cognitionis suæ, aut cognoscere illam inesse aut non inesse: v. g. licet ex modo quo videt oculus baculum in aqua, intellectus posset decipi iudicando quod baculus sit fractus: tamen per discursum poterit facile cauere sibi & corrigere illud iudicium extrahendo baculum & reperiendo ipsum non fractum, & considerando

naturam aquæ ac baculi, ex qua videbit non posse aquam tam facile frangere baculum, nec baculum, si fractus esset in aqua, per extractionem posse reddi integrum.

16. *Quod si queratur* quænam sit causa, ratione cuius oritur, ut non semper eodem modo feratur sensus in obiecta: ac propterea quandoque deducat intellectum in errorem.

Respondetur, causam esse, vel quod organum sit male dispositum, ut contingit in infirmis, qui iudicant cibum dulcem esse amarum, vel medium interiaccens, quod impedit traiectionem debitam specierum, ut contingit in casu baculi qui in aqua apparet fractus: vel distantiam magnam obiecti sensibilis, ratione enim talis distantie illud quod est magnum, apparet paruum, ut patet de Sole: vel variatio sensationum, quibus aliter ac aliter apparet obiectum, ut contingit in experientia nauigantis iuxta terram, cui apparet terra moueri, cum tamen non moueatur.

CONCLUSIO II.

17. *Sensus errat quandoque circa sensibile commune.* Hæc est communis cum Philosopho 2. de anima tex. 63. & quantum ad rem ipsam non potest esse in controuersia.

Probatur: quia apprehendit visus motum in terra, dum quis iuxta eam nauigat, & magnitudinem parua in Sole, & curuitatem in baculo, cuius pars existit in aqua: sed hoc est errare circa illa sensibilia communia: ergo sensus circa illa errat, ac decipitur.

Confirmatur: quia errare non est aliud quam habere apprehensionem de re aliter quam est: sed talem habet sensus in experientiis præmissis, ac aliis similibus: ergo decipitur ac errat.

Confirmatur secundo: quia sensus præbet occasionem erroris intellectui conformanti se ipsi per apprehensionem quam habet de sensibili communi; sed hoc esset falsum, nisi apprehensio illa esset difformis obiecto, si enim esset conformis, intellectus conformando se non deciperetur: ergo illa apprehensio est difformis, & consequenter erronea.

Obiicitur pro *Conimbricensibus*, qui putant sensum non decipi, nec errare. Veritas & falsitas solum conuenit actibus iudicatiuis, quibus aliquid prædicatur, aut negatur de aliquo: sed potentia materiales non habent huiusmodi actus: ergo.

Respondetur distinguendo maiorem: veritas & falsitas iudicativa, concedo maiorem; non iudicativa, nego maiorem; & concessa minori, nego consequentiam.

18. *Aduerte autem hic*, ad vitandam quæstionem de nomine, aliquos vocare veritatem formalem & proprie dictam illam, quæ est in actu iudicativo, & eodem modo etiam capiunt errorem proprie dictum ac deceptionem; sic autem acceptis his vocabulis, tam certum esset sensum non posse errare aut decipi, aut habere actum falsum, quam constat eum non habere actum iudicatum, nec in hoc sensu asseritur in Conclusionem quod possit decipi aut habere actum falsum; sed quatenus actus falsus, ac erroneus dicitur omnis ille, quo vel apprehenditur, vel iudicatur aliquod obiectum aliter quam est.

Itaque verus sensus Conclusionis est, quod in quocumque sensu potest actus potentia: externæ, quo percipit rem ut est, esse verus, ac non erroneus, in eodem sensu alii actus, quibus percipiuntur obiecta aliter, quam sunt, possint dici falsi, ac erronei. In hoc autem sensu non credo vllum posse negare Conclusionem.

CONCLUSIO III.

19. *Sensus errat circa sensibile proprium.* Hæc etiam est communis. *Est probari solet*: quia gustus hominis infirmi apprehendit illud, quod est dulce alias, esse amarum.

Verum non videtur sufficere hæc probatio, quia reuera illud quod percipitur à gustu tum, est amarum. Nec refert quod potius, aut cibus, quem sumit infirmus, non sit secundum se amarus, nec enim gustus apprehendit potius aut cibum secundum se: sed solum apprehendit amaritudinem, & reuera datur amaritudo illa quam apprehendit

Sensus quandoque errat circa sensibile commune.

Sensus sic versatur circa sensibile proprium & commune, ut decipiat intellectum.

Quandoque non decipit intellectum.

Sensus errat circa sensibile proprium.

prehendit, nam ille sapor cibi illius & potus qui est dulcis respectu organi bene affecti, est amarus respectu organi male affecti, siue secundum se, siue quatenus coniungitur aut afficitur qualitatibus aliquibus gustus male dispositi.

Melius probari potest: quia apprehendit visus lucem aut lumen, quod est in illa parte aeris, ubi cernitur iris per modum colorum, cum tamen reuera illa lux non sit color, nec includat colores, & propterea tum dicitur videre colores apparentes, & Iris dicitur consistere ex coloribus apparentibus, & non ex veris, ac realibus.

Deinde color albus apparet in aliqua distantia esse flatus, & in alia niger, & ita etiam percipitur a sensu, tanquam si esset alius color, cum tamen a parte rei ita non sit: ergo contingit deceptio in sensu ipso circa sensibile proprium, non minus quam circa sensibile commune.

Obiicit Philosophum, qui text. 63, ait sensum errare circa commune, non vero circa proprium sensibile.

Respondeo, illum per hoc tantum velle quod rarius contingat error circa proprium quam circa commune, non quod nunquam contingat error circa proprium, quemadmodum contingit circa commune.

Q V Æ S T I O III.

Utrum sensus possit sentire sensibile supra se positum?

20. **S**ensus huius questionis est an ut potentia sensitiva externa percipiat aliquod obiectum sensibile, debeat interiacere spatium aliquod inter ipsam, & obiectum illud; & solet eadem questio hoc alio modo proponi: an sensibile supra sensum positum faciat sensationem, aut impediatur illam.

Prima sententia est solam potentiam visivam indigere medio & non posse videre sensibile supra se immediate positum. Ita *Scotus* q. 4. de anima. *Cancellus ibidem*. *Toletus* 3. de anima cap. 10. & alij.

Secunda sententia putat præter visum etiam auditum & odoratum indigere medio. Ita *Conimbricenses* 2. de anima cap. 11. q. 1.

Tertia sententia defendit solum visum & auditum requirere medium. Ita *Ruinus* lib. 3. cap. 1. q. 3.

Quarta denique sententia omnibus his contraria asserit omnes sensus externos indigere ad sentiendum medio. Hanc tenent *Complutenses* disp. 11. n. 43, alios *Thomistas* pro ea citantes.

CONCLUSIO I.

21. *Visus ita indiget medio, ut non possit sensibile supra se immediate positum sentire.* Hæc est communis omnium prædictarum sententiarum, & patet experientia qua constat nos non videre nisi res distantes: cuius experientie ratio à priori ultra naturam potentie visivæ, erit forte, quod obiectum visibile, ut immutet potentiam, debet illuminari; non posset autem illuminari si immediate poneretur supra sensum.

Obiicit: compressa oculi pupilla, etiam in ipsis tenebris apparet quidam fulgor in oculo, & reperiuntur aliqui, qui ob male affectum organum videntur sibi videre intra oculum telas aranearum, & muscas volantes: ergo sensibile indistans videri potest.

Respondeo negando consequentiam, nam quæ videntur sic intra oculum, sunt distantes ab ipso sensorio, hoc est, à parte oculi, in qua producitur visio.

CONCLUSIO II.

22. *Aliquis sensus, nempe tactus, potest sentire sensibile immediate applicatum.* Hæc est cæterarum sententiarum contra quartam, & patet: tum, quia nulla experientia aut ratione constat oppositum, tum quia sensorium tactus, hoc est illa pars, in qua producitur sensatio tactiva, seu actus ille vitalis quo percipimus tangibilia, vel est ipsa caro, vel neruus aliquis in carne exiens: sed patet experientia quod caro, etiam detracta pelle, sentiat obiectum sibi immediate applicatum, & idem constat de nervo quocumque. Nec valet dicere quod sensatio non fiat

in parte carnis, aut nervi immediate tacta, sed in alia parte vicina: quia id gratissime dicitur, & quantum ad sensum potius apparet perceptio in ipsamet parte quæ tangitur; & certe absurdum videtur quod ipsamet pars læsa non sentiat, sed alia pars non læsa.

Obiicit Philosophum, cuius axioma est quod sensibile supra sensum positum non faciat sensationem: ergo.

Respondeo primo id verum esse de aliquo sensu; nec à Philosopho vniuersaliter de omni sensu pronuntiatur: & quamvis indefinite loquatur, propositiones tamen indefinite non debent vniuersaliter semper intelligi, etiam in materia doctrinali, nisi sit eadem ratio.

Respondeo secundo cum Doctore supra, sensum axiomatis illius posse esse, quod sensibile ex eo quod sit realiter supra sensum non faciat sensationem; nisi etiam immutet ipsum intentionaliter per productionem speciei impressæ, hoc autem posset esse verum vniuersaliter de omni sensu, quamvis aliquis sensus non indigeret medio. Vnde in forma concessio antecedenti in hoc sensu, nego consequentiam. Quod si Philosophus expresse teneret contrariam sententiam, nisi adduci posset aliqua ratio ad id probandum, potius experientie adhærendum est, quam ipsius nudæ autoritati.

23. *Obiicit secundo, ex Complutensibus*: sensus non sunt in infimo immaterialitatis gradu: ergo neque species, quibus utuntur, debent habere infimum immaterialitatis gradum, sed eundem gradum cum ipsis sensibus, cum quibus debent habere proportionem: sed species immediate productæ ab obiecto sensibili non habent immaterialitatem sufficientem, & proportionatam, immaterialitati sensuum: ergo debet intercedere medium, ut aliæ species magis immateriales, ac proportionatæ producantur. Probat minorem: quia species primo exiens ab obiecto immediate est admodum crassa, quia obiectum non parum materialitatis habet, & consequenter non habet immaterialitatem proportionatam potentie.

Hæc doctrina de crassitudine maiori, ac minori specierum, & de maiori, ac minori immaterialitate propter multa semper mihi displicuit, & certe verbis magis quam re, aut sensu, satisfactionis vilius speciem præ se fert. Sed quantum ad propositum.

Impugnatur primo: quia gratis asserit speciem primo exeuntem ab obiecto non esse sufficientis immaterialitatis ad hoc, ut cum potentia possit producere sensationem; & gratis dicit quod sit tam crassa, ut ad hoc non possit sufficere.

24. *Impugnatur secundo*, quia si species primo producta non esset sufficientis immaterialitatis, aut subtilitatis, aliæ species deinceps productæ non essent sufficientes, & sic nunquam perciperetur obiectum. Probat sequela: quia obiectum non est natum producere perfectiorem speciem in parte remotiori, quam in proximiori: sed si sit aliqua differentia, certe species vicinior debet esse perfectior, sicut calor vicinior igni est intensior quam remotior.

Quod si dicas cum *Complutensibus* speciem productam in remotiori parte esse magis proportionatam, quia est tenuior, ac remissior.

Contra, ex hoc non habet, quod sit magis immaterialis, nec magis perfecta, alias posset dici quod calor remissior esset magis immaterialis, ac perfectior calore intenso, quod est absurdissimum.

Impugnatur tertio, nulla species impressa est possibilis quæ non possit producere aliquam speciem expressam, seu sensationem, neque enim alium effectum habet, aut ad aliud est institutum, quam ad hoc, maxime secundum aduersarios, & omnes qui negant naturaliter posse produci sensationem vllam, absque specie, & speciem ipsam non posse sentiri: ergo prima species, quæ producitur ab obiecto, potest concurrere ex se immediate ad sensationem aliquam, & consequenter habet sufficientem immaterialitatem ad hoc.

25. *Impugnatur quarto*, quia species producta in remotiori parte medij non potest habere aliam differentiam ab ea, quæ producitur in parte vicina, quam quod sit minus intensa; nec imaginabile est quomodo possit explicari, maior

Sensibile
positum
supra visum
impedit
sensationem.

Tactus
potest
percipere
sensibile
supra se
positum.

Impugnatur
doctrina
Complutensium.

maior subtilitas eius, aut immaterialitas, aut minor crassitudo, quam per hoc: sed vel non esset minus intensas vel si esset, hoc non deberet impedire quo minus altera species, quae esset magis intensa, sufficeret: ergo si species producta in parte remota habet sufficientem proportionem, etiam illa, quae producitur in parte proximiori, talem habebit. Probatur minor, quia si esset minus intensa, altera species magis intensa deberet posse efficere quidquid ipsa posset, nisi posset efficere aliquid amplius, nam calor ut tria, quamvis impediretur à producendo calore ut tria, non tamen impediretur necessario à producendo calore ut duo: ergo, quamvis species intensa, ut tria, v.g. non posset producere visionem meliorem quam species ut duo, poterit tamen producere visionem talem, qualem potest species ut duo. Quod si per excessum illum intensioris non possit aliquid producere species intensior, certe obiectum non debet dici habere virtutem productivam talis excessus, qui ad nihil prorsus deferretur, & consequenter falsum esset quod species remotior esset minus intensa quam proximior.

26. *Confirmatur*: quia tertius gradus intensioris non potest impedire effectum aliorum duorum, nisi quatenus produceret aliquid aliud incompatibile cum ipso, aut saltem quatenus produceret aliquid aliud simul cum ipso, alias enim perinde esset quantum ad productionem illius effectus, quod esset, aut quod non esset: ergo nisi intensio speciei productae immediate ab obiecto facit, ut illa species aliquid produceret, quod non produceret sine illa intensione, non potest impedire quin producatur ille effectus, qui produceretur ab illa, si non haberet illam intensiorem: sed species illa intensa, quae producitur ab obiecto, nihil prorsus producit in illa parte sensus, in qua immediate producitur secundum adversarios: ergo illa intensio non debet impedire quo minus producatur illud, quod alias produceretur, si non esset illa intensio: sed si non esset illa intensio, species esset satis subtilis, & immaterialis, ac proportionata, & consequenter posset concurrere ad sensationem producendam: ergo non obstante illa intensione posset sic concurrere.

Quod si quæras, de aliis sensibus quid sit dicendum.

Respondetur, si sonus ipse immediate deferretur ad sensorium auris, & odor ad sensorium odoratus, & gustabile ad sensorium gustus, ea posse percipi, neque enim, aut ratio, aut experientia vlla est in contrarium. Unde absolute prima sententia Doctoris est tenenda, quamvis contrarium insinuare videatur Philosophus, cui, ut dixi, absque ratione non est adhaerendum, praesertim contra experientiam; & sane mihi consultius videtur auctoritatem ipsius negligere, quam in eo explicando multum temporis impendere ad nullam utilitatem.

QVÆSTIO IV.

Utrum sensus lædatur à sensibili excellenti.

27. *C*ertum est experientia oculos offendi aspectu lucis Solaris, quae est sensibile excellens; & tactum offendi nimio calore, qui etiam est sensibile magnae intensioris. At cum hoc duobus modis contingere possit: primo ita, ut organum lædatur à sensibili, quatenus sensibile est praecise, separata quacunque alia ratione; secundo ita, ut lædatur à sensibili, non tamen quatenus sensibile est, sed quatenus praeter sensibilitatem illam habet virtutem productivam alterius qualitatis per quam læditur organum; Hinc modo examinatur quoniam ex his modis sensibile lædere possit sensum, nam quod absolute quandoque lædatur, omnes concedere debent propter praedictas experientias.

Prima sententia est quod lædatur sensus à sensibili priori modo, hoc est, quatenus sensibile est praecise. Ita Compluenses diff. 1. in 6.2. post D. Thomam, Caiet. & alios Thomistas.

Secunda sententia tenet sensum lædi à sensibili, posteriori modo, non scilicet quatenus sensibile est, sed qua-

tenus est productivum aliarum qualitatum praeter qualitates deferueutes ad sensationem. Hanc tenet Ruvius lib. 2. c. 12. q. vii. & alii recentiores. Et ex Thomistis Ioannes à S. Thoma q. 4. artic. 3.

CONCLUSIO.

28. *Sensus non læditur à sensibili excellenti quatenus sensibile est.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Probatur: quia sensibile, quia tale, non habet aliud minus, quam terminare sensationem & producere speciem impressam, ac ipsammet sensationem: sed per hoc non potest lædere sensum aut ipsum corrumpere: ergo quatenus sensibile, non potest ipsum lædere. Probatur minor, quia non quatenus terminat: illa enim terminatio est ex parte obiecti & non ex parte sensus: neque etiam quatenus est productivum speciei impressae, quia species impressa nec sentitur à sensu, nec tollit ullam qualitatem ex qualitatibus connaturalibus eius, cum non habeat ullam incompatibilitatem cum vlla ex illis, ut manifestum est: nec denique quatenus productivum speciei expressae seu sensationis, propter eandem rationem, quia scilicet sensatio non tollit ullam ex qualitatibus connaturalibus sensus, neque enim cum vlla habet incompatibilitatem: nec est eiusdem ordinis cum illis quandoquidem sit qualitas intentionalis, illae vero sint qualitates physicae ac reales.

29. *Confirmatur hoc*: quia oculus caeci offenditur à Sole non minus quam oculus videns: sed non offenditur ratione sensationis, hoc est visionis: ergo neque videns etiam sic offenditur; & consequenter læsio organi, quae oritur à Sole non oritur à Sole quatenus sensibilis, sed quatenus est productivus aut terminativus visionis.

Confirmatur secundo: quia quando sentimus nos lædi, dum aspiciamus Solem, non sentimus displicentiam in ipsammet visione, sed potius ex parte tactus, quo percipimus dolorem aliquem, aut molestiam; sed ille dolor non causatur à Sole, quatenus sensibilis est, ut est evidens: ergo.

Confirmatur tertio: quia si calor intensus, quatenus est sensibile excellens, læderet tactum, etiam albedo intensa parietis, aut cartae læderet oculum: sed hoc est falsum, ut patet experientia: ergo & illud.

Confirmatur quarto: quia non est verisimile, quod magis intensa species sensibilis producatur in oculo à Sole tam distante quam ab igne vicino: sed non tam læditur oculus ab igne quam à Sole: ergo læsio Solis non provenit ex intensione speciei ab ipso productae, & consequenter non provenit ab ipso ut est sensibilis.

30. *Obicitur primo* experientias praemissas, & alias similes, ex quibus videtur colligi quod ipsum sensibile ut sensibile lædat sensum.

Respondetur, ex illis experientias id non recte deduci, nam illae salvari possunt per hoc, quod lædatur sensus, siue lædatur à sensibus quatenus sensibilia sunt, siue quatenus sunt productiva aliarum qualitatum in sensibus, quibus lædantur: & quod hoc secundo modo lædant potius, quam primo, patet ex fundamento Conclusionis iam proposito: & iuxta hoc potest explicari Philosophus, quando dicit à sensibili excellenti lædi sensum.

Obicitur secundo ex Compluensibus. Tunc sensus, per se & ab intrinseco habet esse connaturaliter commensuratum & proportionatum cum sensibili, quando est reductus ad aliquam medioeritatem seu temperiem, non vero quatenus est vehemens aut excedens sensibile: ergo quoties per species intentionales immutatur ab eodem sensibili secundum medioeritatem, talis mutatio erit iuxta naturam eius, quando vero immutatur secundum excellentias, immutatio erit contra naturam eius, & consequenter lædatur & corrumpi poterit praecise per talem immutationem. Probat antecedens: quia experientia constat ex perceptione obiecti sensibilis secundum suam extremam, seu secundum excellentias, subsequi in nobis molestiam, sicut subsequitur delectatio ex perceptione eius secundum medioeritatem: ergo signum est quod illud obiectum non sit connaturale potentiae secundum suam extremam, seu excellentias, & consequenter quod ut sic possit lædere ipsam.

SSC 2

Confirmatur

Sensus non
læditur à
sensibili
excellenti
quatenus
sensibile
est.

Confirmatur hoc : quia ideo aer non læditur per species intentionales vehementis sensibilis, quia non habet ab intrinseco connaturalem coaptationem cum ipso, vt pertinet ad ordinem intentionalem : ergo quandoquidem sensus habeat talem coaptationem cum ipso, debet immutari ab ipso contra suam naturam, quoties secundum excellentias immutatur, & consequenter debet lædi, vt sic immutetur. Alia huius farinae addunt circa hoc, sed tota substantia in his consistit.

31. *Respondetur*, omittendo petitionem principii, quæ fit in antecedente, sensum habere sufficientem harmoniam & proportionem cum sensibili, quoties habet virtutem sufficientem ad ipsum percipiendum : unde si sit aliquid sensibile, quod non potest perfecte ab illo percipi, non habebit proportionem, nec symphoniam sufficientem cum ipso, nec tamen inde sequitur quod possit ab ipso lædi, quia oculus non potest lædi à sono, & tamen non habet sufficientem proportionem ad percipiendum sonum.

Deinde, quoties sensus non habet magis intensam speciem impressam à sensibili, quam possit sufficere ad percipiendum ipsum sensibile, non tollitur harmonia ipsius, quod adeo verum est, vt potius tolleretur harmonia sufficiens & proportio ipsius cum sensibili, quoties non haberet tam intensam speciem : & hinc si oculus habeat tam intensam speciem, quam potest haberi de albedine, habebit sufficientem proportionem cum albedine, & si minus intensam habeat speciem, quam requiratur ad hoc, non habebit sufficientem proportionem & harmoniam ad videndum ipsam tam perfecte, quam possit ab ipso videri : ergo per quamcunque intensiorem speciei impressæ à sensibili quantumvis vehementi non potest tolli symphonia, seu proportio potentie ad ipsum, sed potius confirmatur & perficitur.

32. *Ex his respondetur in forma* (quamvis id difficile sit clare facere propter defectum boni sensus in antecedenti) distinguendo antecedens : si sensus sit, quod habeat commensurationem & proportionem cum sensibili quando redigitur ad aliquam mediocritatem in intensiōe speciei, seu quando non habet species nimis intensas iuxta excellentiam sensibilis, nego antecedens ; imo quando habet tales species est magis commensuratus & proportionatus. Si sensus sit, quod tunc sit commensuratus & proportionatus, quando est ita redactus ad mediocritatem, vt non habeat species magis intensas quam requiratur ad percipiendum sensibile, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens : quando immutatur secundum mediocritatem & non secundum excellentias, id est, quando immutatur per species minus intensas quam sensibile exigit producere, nego consequentiam : quando immutatur per species quæ non sunt ita infra mediocritatem, vt non excedant intensiōem requisitam ad videndum sensibile, concedo consequentiam, & nego secundam consequentiam (quamvis consequens non sit ad propositum) quia licet species excederet intensiōem debitam, quia tamen est intentionalis, non corrumpet nec læderet sensum, sicut non lædit aerem aut quodcunque aliud subiectum in quo est.

Ad probationem antecedentis respondeo iuxta responsionem ad primam obiectionem lædi sensum ad propositionem obiecti sensibilis excellentis, propter alias causas concomitantes, non ex vi ipsiusmet obiecti, vt sensibile est.

Adde ad hoc, si sit aliqua improportio inter sensibile excellens, & sensum, & consequenter si non sit symphonia inter illa, quamvis id concedatur, tamen inde solum sequi potest, quod sensus non possit percipere illud sensibile, sed non sequitur quod possit ab illo, quatenus sensibile est, lædi, quod mihi videtur evidens.

Ad confirmationem respondeo supponi falsum, quod magis lædatur sensus per species sensibilis vehementis, quatenus tale est, quam aer : Deinde nego antecedens. Sed ratio est, quia illæ species non habent virtutem physicam destructivam aeris, aut vllius subiecti ; & ob hanc ipsam rationem non lædunt etiam sensum.

Verum potentia sensitiva possint percipere aliquod obiectum spirituale, aut non existens.

33. *Quantum ad experientiam omnem*, quam possumus habere de facto, certum est potentias sensitivas non posse percipere res spirituales, aut res non existentes actu, vel quoad se, vel quoad suas species : quod addo propter sonum, qui secundum aliquos mediante specie sua auditur, etiam quando iam desinit existere quoad esse suum reale. Unde difficultas tantum est, utrum possit de potentia absoluta huiusmodi percipere.

Quantum ad primam partem, sententia communis est, potentias materiales non posse etiam de potentia absoluta obiecta spiritualia percipere, Quod tamen *Arriaga* limitat ad potentias illas, quæ de facto dantur, nam putat posse à Deo creari aliquam potentiam materiale distinctæ rationis ab illis, quæ possit etiam obiectum spirituale percipere.

Fundamentum communis sententiae est, quod nulla potentia vitalis potest tendere in obiectum aliquod, in quo non reperitur ratio obiecti proprii ipsius : sed ratio propria obiecti potentiarum sensitivarum, saltē harū, quæ de facto dantur, non reperitur in aliquo spirituali ; obiectum enim propriū potentie visus, verbi gratia, est color aut lux ; sed nullum spirituale est color, aut lux : ergo nullum spirituale potest attingi ob oculo. Et eodem modo discurre potest de cæteris potentiis, de quibus est eadem ratio quantum ad hoc, ac de oculo secundum omnes.

Hæc ratio coincidit cum alia communi, nempe quod diuinitus fieri nequeat, vt aliqua potentia transcendat suum obiectum adæquatum, quia alias esset & non esset obiectum adæquatum eius : sed obiectum adæquatum potentiarum materialium est aliquid materiale, v.g. oculi lux & color ; auris sonus ; odoratus odor : ergo non possunt attingere aliquod spirituale.

34. *Verum in vtraque ratione* petitur principium, aut non concludunt : nam quando dicunt quod proprium obiectum, seu adæquatum obiectum potentie, verbi gratia visus, sit color & lux, vel intelligunt hoc de proprio & adæquato obiecto eius naturali, ac naturaliter per vires naturales attingibili ; & quamvis hoc concedatur vt verum, ac notum experientia, non sequitur inde, quin supernaturaliter possit videre aliquid aliud ; res enim sine dubio potest aliquid supernaturaliter facere, quod nequit facere naturaliter. Vel intelligunt quod color & lux sint obiectum proprium & adæquatum eius, tam quoad naturalem, quam quoad supernaturalem attingentiam, & hoc est petere principium, est enim directe quod negant aduersarij, & quod iam examinatur.

Arriaga aliter probat hanc sententiam : quia lapis non potest de potentia absoluta cognoscere, & id colligitur ex eo quod naturaliter nihil cognoscat, & consequenter quod non sit cognoscitivus : ergo si sensus non possit cognoscere naturaliter aliquid spirituale, non habebit potentiam cognoscitivam ipsius, & consequenter nec supernaturaliter poterit illud percipere.

35. *Hæc etiam ratio* non multum probat, consequentia enim facile negatur : nam cum constet sensum habere potentiam vitalem sensitivam, non reperitur in ipso ex natura sua tanta improportio ad cognitionem sensitivam quamcunque, quanta reperitur in eo quod non habet potentiam cognoscitivam aut vitalem vllō modo. *Deinde*, quamvis intellectus non possit naturaliter habere cognitionem intuitivam Dei, potest tamen supernaturaliter : ergo quamvis sensus non possit naturaliter habere cognitionem obiecti spiritualis, potest tamen supernaturaliter talem habere.

Idem Arriaga probat possibile esse potentiam materiale, quæ percipere possit obiectum spirituale ; quia in hoc nulla est repugnantia ; & hoc probat soluendo repugnantias communiter adductas. Sed certe si non sit repugnantia, quod vlla potentia materialis percipiat obiecta spiritualia, non erit repugnantia quod visus de facto existens

Probat
quod sen-
sus non
materia-
lis possit
ferri in
obiectum
spirituale.

existens id facere possit : nam quod de facto non percipiat illa, non arguit hoc, quandoquidem possit Deus ob eandem ipsam rationem, ob quam non voluit producere potentiam materialem possibilem, quæ possit sentire obiecta spiritalia, non concurrere cum potentiis de facto existentibus ad illa percipienda ; & si hoc faceret, quamvis possent percipere talia obiecta, de facto illa non perciperent.

CONCLUSIO I.

36. *Non est eadem ratio colligendi quod potentia materialis possit eleuari ad videndum obiectum spirituale, ac colligendi quod intellectus possit videre Deum intuitiue per eleuationem supernaturalem, & consequenter male argumentantur, qui ex possibilitate huiusmodi eleuationis intellectum inferunt possibilitatem eleuationis potentia materiali.*

Secunda pars sequitur ex prima. Probatur prima pars: quia intellectus potest habere aliquem actum circa Deum naturaliter, visus autem, v.g. non potest habere naturaliter illum actum circa obiectum spirituale: facilius autem est concipere quomodo aliqua potentia possit habere perfectiorem actum circa obiectum aliquod per auxilium supernaturale, quam possit naturaliter habere, si habeat naturaliter illum actum circa ipsum, quam quod possit habere aliquem actum per eleuationem circa obiectum, circa quod nullum actum potest habere naturaliter absque eleuatione: ergo non est eadem ratio de intellectu, & visu quantum ad hoc.

Rursus intellectus attingit formalitatem entis seorsim sumptam, quæ formalitas reperitur intrinsece in Deo non minus quam in creaturis; visus autem non attingit intrinsece illam formalitatem seorsim sumptam, quæ reperitur in obiecto spiritali: sed facilius est concipere quomodo possit potentia eleuari ad videnda ea quæ continentur sub quacunque formalitate quam attingit secundum se, quam ad videndas res quæ non continentur sub vlla formalitate quam attingit.

CONCLUSIO II.

37. *Repugnat vllam potentiam materialem dari, quæ possit naturaliter percipere rem spiritualement. Hæc est contra Ariagam. Probatur: quia repugnat aliqua virtus naturalis naturaliter tendens ad superfluum & inutile, & hæc ratione repugnat, quod duæ quantitates naturaliter possint poni in eodem subiecto, aut duo calores non facientes intensionem, sed si obiectum spirituale posset moueri naturaliter potentiam materialem ad sensationem, hoc contingeret: ergo. Probatur minor supponendo, quod potentia materialis, de qua hic agimus, debeat esse diuisibilis extensiuæ, & quod obiectum spirituale, debeat esse indiuisibile: nam obiectum illud deberet imprimere speciem sui toti illi potentia: sed non posset imprimere speciem indiuisibilem, quia deberet esse tota in toto, & tota in qualibet parte istius potentia: & hoc ipsum esset superfluum & implicatorium, quia esset spiritalis, & non esset: non esset ex hypothesi, esset autem propter indiuisibilitatem & aptitudinem ad occupandum locum diuisibilem indiuisibiliter: ergo deberet producere speciem diuisibilem: sed esset illa species si diuisibilis, quælibet pars ipsius debere posse representare totum obiectum, tam bene quam alia partes aut omnes simul: ergo alia partes essent superflue.*

38. *Hic tamen non obstantibus, non occurrat mihi vlla ratio conuincens, quo mirus de potentia absoluta possit visus, v.g. tendere mediante auxilio supernaturali in obiectum spirituale: neque enim vlla ratio adduci potest, ex cuius ratione sequatur contradictio, quin in ea petatur manifeste principium: sed de hoc fufius in Theologia agi solet: Et hæc sufficiant ad solutionem quæstionis pro prima parte.*

Quantum ad secundam partem quæstionis, supposito quod sensationes, sicut & intellectiones, sint qualitates absolute vt postea ostendetur, sit

CONCLUSIO III.

39. *Sensationes possunt conservari in potentiis absque ex-*

istentia obiectorum aut specierum: sed potentia tamen non possunt per ipsas videre.

Sensationes possunt conservari in potentiis absque obiectis.

Prima pars patet: quia non dependent ab obiectis aut speciebus nisi in genere causæ efficientis: Deus autem potest supplere omnem causalitatem causæ efficientis præsertim extrinsecè, qualis est obiectum & species respectu visionis.

Confirmatur: quia nulla potest assignari ratio necessariæ connexionis quoad existentiam inter sensationem & obiectum aut speciem obiecti: ergo de potentia Dei absoluta possunt separari quoad existentiam.

Probatur secunda pars: quia visio obiecti talis non potest facere oculum formaliter videntem, nisi tale obiectum secundum modum, secundum quem nata est ipsum representare, si intuitiue, intuitiue, si abstractiue, abstractiue, & hoc habet visio ex natura sua formali, non quatenus producit ab obiecto, quia quamvis ab ipso non posset produci, haberet hanc naturam, & ad hoc impertinens est, quod ab ipso producat aut non: sed non potest representare obiectum secundum esse reale proprium vt videtur intuitiue, nisi existat realiter secundum esse suum proprium, nec potest videre speciem ipsius, nisi species ipsius sic existat: ergo non potest constituere potentiam percipientem quando conservaretur in ipsa, non existente obiecto aut specie eius.

Confirmari solet hoc: quia si posset cognitio sensus intuitiua, ac experimentalis conservari & reddere potentiam videntem absque obiecto, non possemus ex ea colligere quod obiecta existant, quia possemus dubitare, an à Deo conservaretur absque obiecto.

Sed hæc confirmatio non admodum fauet: nam licet non potuissimus cum euidenti certitudine probare existentiam obiectorum ex illis actibus, tamen per discursum sufficientem possemus id colligere, quia scilicet nisi constaret oppositum auctoritate aut ratione, potius deberemus dicere quod illud, quod appareret nobis actu existere actu existeret, quam quod non actu existeret: si enim licet Deus se solo posset producere ad præsentiam ignis calorem, nisi tamen constaret nobis quod ita faceret, longe melius diceretur quod non ita faceret, sed quod permetteret igni agere iuxta suam naturam.

40. *Confirmari posset vterius in sententia multorum Scotistarum: quia visio non facit videntem nisi vltra qualitatem absolutam suam sequatur ad ipsam respectus actualis tendentiæ, siue ille respectus sit intrinsecus ad huiusmodi, siue extrinsecus: sed ille respectus nequit esse absque termino suo realiter existente, ille autem terminus est vel obiectum, vel species eius: ergo nequit potentia videre absque existentia obiecti aut speciei. In hac confirmatione, illud de respectu tendentiæ superaddito actui fuit mihi semper difficile, & de eo postea agam.*

Confirmari posset tertio: quia non implicat quod visio habeat ex natura sua talem dependentiam ab existentia obiecti in ordine ad constituendam potentiam formaliter videntem, vt id non possit facere, nisi obiectum existat in se, aut sua specie: Sed hoc supposito etiam de potentia absoluta, non posset constituere videntem absque existentia obiecti aut speciei, quantumvis existeret in intellectu absque illis: ergo ita dicendum.

Sed vt verum fatear, non inuenio etiam in hac resolutione aliquod motuum conuincens: vnde satis probabilis iudicio oppositum, & magis arduum si dicatur incertum esse, an videret potentia per visionem, quæ conservaretur in illa absque existentia obiecti aut speciei eius, illumque solum posse ea de re sententiam ferre, in quo sic conservaretur.

QVÆSTIO VI.

An potentia materiales indigeant speciebus ad percipienda sua obiecta.

Certum est potentias materiales sensitiuas indigere speciebus expressis: nam ipsæmet sensationes, sicut & intellectiones, sunt qualitates absolute vt postea ostendetur, sit

§§ 3

quibus

quibus formaliter percipiunt sua obiecta, sunt quæ vocantur species expressæ. Sed difficultas est de aliis qualitatibus, quæ producerentur ab obiectis in potentiis sensitivis, ad hoc ut concurrant cum potentiis ad producendas istas species expressas, quæ qualitates vocantur species, quia aliquo modo repræsentant obiectum; & vocantur impressæ, tum quia imprimuntur ab obiectis, tum ad differentiam specierum expressarum. Inter utrasque autem species est hæc notabilis differentia, quod per species impressas potentia nihil formaliter percipiat, per species autem expressas sic.

Prima sententia est, quod non requirantur species huiusmodi impressæ in vlla potentia sensitiva externa, ita Nominales cum Occamo in 1. q. 14. & 17.

Secunda sententia est eas requiri in omnibus potentiis externis. Hanc amplectitur D. Thomas 1. p. q. 73. art. 1. cum suis communiter, quos citant & sequuntur Complutenses disput. 18. n. 7. & Aversa q. 5. sect. 1.

Tertia sententia eas requirit in visu, auditu & olfactu, hanc sequitur Toletus 2. de anima q. 2.

Quarta sententia ait visum & auditum speciebus indigere, reliquas non, ita Hurriadius disp. 12. de anima, & Arriaga disp. 4.

CONCLUSIO I.

42. Visus indiget speciebus impressis adeo, ut absque iis naturaliter nihil prorsus videre possit. Hæc est reliquarum sententiarum contra primam.

Probant Complutenses: quia sensus habet rationem puræ potentie in ordine sensibilitergo nisi prius actuetur per formas sibi proportionatas, hoc est, per species impressas non poterit producere sensationes. Probat consequentiam ex proportionem ad materiam primam, quæ quia pura potentia est, non potest concurrere ad operationem sibi propriam, hoc est, constituendo suppositum, nisi actuetur per formam. Probat antecedens: quia sicut in ordine naturali datur aliquid, quod sit pura potentia, ita etiam in ordine intelligibili, ac sensibili debet repetiri aliquid, quod sit pura potentia.

Confirmatur: quia anima mediante sensus debet fieri suum sensibile, v. g. visus videns colorem debet fieri quodam modo color, sed hoc non potest fieri, nisi quatenus recipit imaginem ipsius, v. g. speciem impressam.

Hæc probatio nullo modo placet. Respondere enim potest distinguendo antecedens: puræ potentie, quatenus ex se non includat vllum actum aut formam sensibilem; concedo: quatenus ex se non habet potentiam productivam formæ sensibilis, qua sensibiliter actuaretur, nego antecedens & consequentiam, & iuxta hoc responderetur ad probationem antecedentis.

43. Respondere potest secundo negando consequentiam, & negando esse paritatem inter materiam primam & sensum, quantum ad hoc, sed solum est paritas in quantum utraque excludit ex se formam, materia quidem formam physicam, sensus autem formam intentionalem.

Confirmatur: non licet arguere secundum adversarios ex paritate sensus ad materiam, quod ut materia nequit existere absque forma qua actuatur in genere physico, etiam sensus non possit existere absque forma, qua actuatur in genere intentionali: ergo non est servanda proportio quoad omnia inter illa.

Confirmatur secundo: ideo materia non potest concurrere ad operationem sibi propriam absque forma, quia ipsa non est causa totalis constituendi suppositum; neque aliqua alia causa præter formam ad hoc sufficiens adest: sed aliqua alia causa posset adesse, quæ cum sensu posset sufficere ad sensationem, nempe obiectum ipsum, nisi aliunde quam ex hac ratione constaret quod obiectum non posset concurrere: ergo non est eadem ratio de sensu & materia.

Ad confirmationem Complutensium responderetur sensum fieri potius obiectum per speciem expressam, quam per impressam: unde ex hoc quod fieri debeat obiectum, non sequitur necessitas speciei impressæ. Itaque in forma negatur minor, quam deberent Complutenses probare potius, quam maiorem.

44. Probant idem Auctores secundo, quia potentia est indifferens ad plura obiecta, ergo debet intrinsece determinari ad hoc, ut possit producere vnum præ aliis quia si non determinaretur intrinsece per aliquid in ipsa receptum esset æque indeterminata intrinsece ac ante.

Hæc etiam probatio non valet, negari enim potest consequentiam; nam sufficit quod determinetur extrinsece per ipsum obiectum applicatum ipsi; quemadmodum enim obiectum potest determinate ipsam ad habendam vnam speciem præ alia, ita posset determinare ipsam ad vnam sensationem præ alia, si haberet virtutem immediate concursivam cum potentia ad sensationem producendam, quam virtutem posset habere non obstante hac ratione.

Dices: potentie vitales passivæ quales sunt sensitivæ, in hoc distinguuntur à vitalibus activis quales sunt nutritivæ, augmentativæ, quod illæ antequam agant recipiant aliquam formam, & non possint agere ea non recepta, hæc vero non requirant formam vllam in se recipere, ut agant: ergo potentie sensitivæ requirunt talem formam, sed illa est species, & consequenter non poterunt agere nisi determinentur intrinsece.

45. Contra: hæc differentia utrarumque potentialium à negantibus species tam facile negari potest quam asseritur; & certe probari non potest, nisi prius probetur necessitas specierum, unde non recte adducitur ad eas probandas: nec etiam ex eo, quod sensitivæ sint passivæ, & aliæ illæ potentie sint activæ, colligi potest illa differentia, quia sensitivæ possunt esse passivæ per hoc quod actus, quem produciunt, recipiatur subiectivè in ipsis, cum tamen actus aliarum illarum potentialium non producat in ipsis subiectivè.

Dices secundo: species expressa vitalis, seu sensatio, est partus potentie, & hæc habet se instar matris: ergo debet fecundari ab obiecto, prius quam pariat seu producat illam speciem, sed non fecundatur, nisi quatenus recipit ab ipso speciem impressam.

Contra: quia, si quando dicitur speciem esse partum potentie & obiecti, intelligitur quod sit aliquid productum à potentia prius immutata per formam aliquam productam ab obiecto in illa, petitur principium in antecedenti, & facile negari potest: si aliquid aliud intelligatur per hoc, concessio antecedenti, consequentia neganda est: & nisi aliunde probetur necessitas speciei impressæ, dici potest speciem expressam vocari partum, quatenus produciatur à potentia in seipsa mediante concursu obiecti, & quia est ulterius representatio obiecti.

46. Alij probant Conclusionem ex eo quod obiectum visibile sit nimis materiale, ac improporcionatum ad producendam visionem intentionalem, quæ minus est materialis quam obiectum.

Sed hæc etiam probatio non sufficit: quia quamvis esset obiectum magis materiale quam visio; & quamvis propterea non posset producere visionem, tanquam causa totalis; tamen posset sine dubio quantum ad hoc concurrere ad ipsam tanquam causa partialis, quemadmodum species, seu actus materiales potentialium internarum concurrunt cum intellectu ad producendas species intelligibiles spirituales, secundum omnes qui admittunt illas species.

Confirmatur: quia species impressa, vel est magis immaterialis, quam obiectum, vel non est: si non est, ergo non obstante materialitate obiecti posset concurrere ad visionem tam bene quam illa species potest: si est, ergo materiale potest concurrere ad productionem minus materiali, obiectum enim concurret ad productionem illius speciei; imo est causa effectiva ipsius, & consequenter quamvis obiectum sit magis materiale, quam visio, poterit concurrere ad productionem ipsius.

47. Quid si dicas visionem esse magis immaterialem quam species, & consequenter licet obiectum habeat virtutem productivam speciei impressæ, non tamen visionis.

Contra: quia imprimis difficulter aut nullo modo potest ostendi quomodo visio sit magis immaterialis quam species:

An visio sit magis species:

Visus indiget speciebus impressis.

imma-
terialis quæ
species.

species: & deinde licet esset, adhuc non potest ostendi, cur actiuitas obiecti non possit extendere se ad ipsius productionem, si potest attingere productionem alicuius quod est minus materiale quam ipsummet. Deinde, licet ex suppositione quod, si detur species impressa, possit colligi quod visio sit minus materialis quam species, & quod ex illa maiori immaterialitate possit provenire quod non producat immediate ab obiecto; tamen nisi probetur dari speciem impressam aliunde, non poterit probari, quod visio habeat minorem materialitatem, quam de facto attribuitur speciei, & consequenter non potest probari quin ab obiecto possit produci, quemadmodum producit ab ipso species impressa.

48. *Alii probant*: quia alias posset obiectum videri in quacumque distantia & per medium vacuum.

Hæc ratio etiam non placet, quia quantum ad secundam partem, id non esset absurdum secundum aduersarios, nec poterit sane inconuenientia ipsius ostendi, nisi aliunde probetur necessitas specierum.

Quantum ad primam vero partem, quæ est contra experientiam, negari potest optime sequela: quemadmodum enim afferentes speciem ponunt limitatam virtutem in obiecto adeo, ut non possit æque perfectas species in quacumque distantia producere, aut vllas in aliqua: ita etiam eas negantes possunt dicere, quod obiectum habeat limitatam virtutem adeo, ut non possit æque perfectam visionem in quacumque distantia producere, aut vllam in aliqua: sed cum proportionem ad modum, quo potest species impressas producere.

Probatur ab aliis experientia illa, quæ habetur quotidie de speciebus rerum apparentibus in speculo & aliis corporibus. Sed quamvis hæc experientia conuincat forte dari species impressas visibiles aliquas, non tamen sufficit ad probandas species impressas, quæ cum potentia necessariæ sint semper ad omnes visiones eliciendas, & propterea recipi debeant in ipsamet potentia: potest enim dici quod illæ species, quæ refulcent in speculo, ac similibus corporibus, requirantur ad determinandam potentiam obiectiue ad videnda obiecta, quando ipsamet obiecta non proponuntur secundum se directe: inde vero non sequitur, quod requirantur species ex parte potentie ad producendam cum ipsa visionem; & licet in oculo ipso appareant species rerum obiectarum, tamē dubitari potest, an requirantur illæ species ad concurrendum cum ipsamet potentia, an vero ad hoc ut concurrat obiectiue cum alia potentia aspiciente ipsas.

49. *Melius ergo probatur Conclusio*, quia oculus ad visionem hanc præ alia producendam debet determinari ab obiecto, vel immediate concurrente cum ipsa, vel mediate, quatenus scilicet producat aliquid aliud quod determinat potentiam, neque aliter potest determinari potentia: sed non potest determinari ab obiecto immediate: ergo determinatur mediate, & consequenter datur species impressa necessario requisita ad omnem visionem nam illud quo mediante obiectum determinat, est, quod vocatur species impressa. Probatur minor, in qua est principalis difficultas huius rationis: quia obiectum, quod videtur, est semper distans à potentia: sed non potest immediate agere in distans: ergo non potest immediate determinare potentiam distantem. Probatur vltima minor, quam omnes concedunt præter Scotistas, qui putant agens creatum posse agere in distans: quia quamuis non repugnet actio in distans, & quamuis etiam fortassis de facto dentur aliquæ actiones tales, tamen obiectum visus non habet virtutem sic agendi, ut colligitur ex eo quod, si interponatur aliquod corpus opacum inter ipsum & oculum non possit determinare oculum: sed certe si posset agere immediate in oculum distantem non agendo in medium, nulla prorsus esset ratio, cur non determinaret ipsum interposito illo corpore tam bene, quam non interposito: nec concipi potest quomodo interpositio corporis vllius possit impedire actionem, nisi quatenus actio aut aliqua dispositio ad actionem per ipsum transire deberet, & non posset.

Probatur secundò, conclusio experientiis illis perspicui-

liorum, quibus applicatis melius videri possunt ab oculo aliqua obiecta, quam sine illis: neque enim huius ratio vlla potest dari nisi quod in illis producantur species diuersæ rationis siue essentialis siue accidentalis ab illis, quæ producantur in aere: ergo dantur species impressæ concurrentes cum potentia alio modo quam obiectiue.

CONCLUSIO II.

50. *Probabilius est auditum indigere speciebus impressis, et etiam odoratum.* Hæc est communis reliquatum sententia, rum contra primam, tertiam, & quartam.

Probatur prima pars potissimum, quia sonus distans auditur: ergo sicut ex eo, quod color distans videatur; colligitur visum indigere speciebus, idem dicendum erit de auditu.

Probatur solummodo secundo: quia datur reflexio soni, ut quando fit echo: sed illa reflexio non fieret, nisi darentur species impressæ soni: ergo dantur tales species.

Aliqui respondent negando minorem, dicunt enim ipsum sonum realem reflecti.

Hæc responsio refutatur ab Arriaga primo, quia alias totus aer, per quem sentitur sonus, esset plenus solo reali. Secundo, quia similiter posset quis dicere, quod colorum species non reflecterent, nec producerentur in medio, sed ipsimet colores: quod est absurdum.

Sed neutra ex his impugnationibus placet: non prima, quia qui dant prædictam responsionem, id concedunt, & supponere contra ipsos id esse falsum, absque probatione vltiori, est petere principium. Non secunda, quia si colores veri producerentur per medium, viderentur in medio contra experientiam.

Melius impugnat prædictam responsionem ex eo, quod si sonus realis reflecteretur, tum ipsamet sonus, qui pertingeret ad aures audiretur, & non sonus aliquis distans: sed experientia constat, cum sit reflexio, audit sonum distantem, & discerni aliquantulum: unde fiat reflexio: ergo quod deferretur ad aures non est sonus realis, qui auditur, sed sonus intentionalis, seu species, per quam auditur sonus absens.

Secunda pars probatur: quia non est verisimile quod extendantur exhalationes odoriferæ à corpore odorifero ad tantam distantiam, quanta intercedit inter locum, quo vultures sentiunt odorem cadaueris, & ipsum cadauer: sed hoc esset necesse, nisi darentur species intentionales odoris: ergo dantur, & requiruntur, ut in tanta distantia percipiatur corpus odoriferum. Dixi autem requiruntur ad hoc, quia quoties ipsamet exhalationes odoriferæ applicantur, non est necessitas vlla speciei: quod melius intelligitur ex dicendis infra de odoratu.

CONCLUSIO III.

51. *Non sunt necessaria species pro gustu, aut tactu.* Hæc est contra secundam sententiam, est autem iuxta reliquas sententias.

Probatur: quia hæc potentie non percipiunt, nisi obiecta præsentia, nec est consequenter vlla ratio, aut experientia, unde colligatur, quod indigeant speciebus; nec valet argumentari à potentia visiva ad ipsas, quia deficit in illis ratio, ob quam colligitur necessitas specierum in potentia visiva: quoties autem ob aliquam rationem specialem colligitur aliquid conuenire alicui rei, non potest bene inferri, quod illud competit alteri rei, cui non conuenit illa ratio specialis, & præsertim si competat ipsi opposita ratio, ut contingit in proposito, nam non solum gustus, & tactus non percipiunt obiecta absentia, sed percipiunt obiecta præsentia.

Obiectiones principales, quæ contra hanc Conclusionem opponi possunt, sunt rationes illæ, quibus aliqui probant præcedentem Conclusionem, quas reieci, & per refutationem illam solui possunt etiam, ut contra hanc conclusionem faciunt.

Obiectiones præterea ex Auerſa: obiectum tangibile, & gustabile non ita potentie iungitur, ut illi intus, vel illi intus vnatur: sed omnis potentia cognoscitiua suum actum elicere nata est, vel quia per se afficitur forma

determinante, vel quia est ipsi intime unitum suum obiectum, ergo requiritur species præter hæc obiecta.

Confirmatur: quia quamvis qualitas sensibilis inhaeret organo sensitivo, adhuc non sufficeret, quia omnis actus cognitionis est quodammodo à materia eleuatus: sed obiectum per se est maxime materiale: ergo per se non sufficit.

Respondetur negando minorem, neque enim debet magis coniungi quam per applicationem contiguam, nisi nata sit sentire formam in se subiectatam.

Ad confirmationem respondetur negando antecedens, si potest sentire qualitatem sibi inhaerentem: & ad probationem dico, quod actus cognitionis non sit ita à materia eleuatus, ut obiectum sensibile non possit ipsam saltem partialiter causare: nam quacumque ratione potest causari à specie impressa causata ab obiecto, posset ab ipsomet obiecto causari.

CONCLUSIO IV.

52. Potentia interna requiritur in specie Hæc est communissima omnium Doctorum, & probatur quia possunt sentire quando ipsum obiectum non existit, & quando non existit ullus actus potentia externæ: sed non possunt sentire absque specie: ergo requirunt species. Probatur antecedens experientia, qua constat quod sentiamus dormientes. Probatur consequentia, quia ex seipsis non habent sentire, quandoquidem sunt indifferentes ad omnes sensationes, sed in absentia obiectorum, & actuum sensuum exteriorum non est aliud, quod determinet ipsas præter species.

Dices hinc sequi quod non requirantur species semper, sed non haberi quia aliquando requirantur. *Contra primo* quia hoc sufficit ad intentum Conclusionis. *Contra secundum*: quia eodem modo sentiant tum, quo ante, nisi perfectius sentiant tum: ergo si tum producant sensationes suas mediantibus speciebus, semper debet dici, quod producant illas iis mediantibus.

QVÆSTIO VII.

De natura, & essentia specierum sensibilium materialium.

HÆC quæstio mouetur non solum, ut sciatur natura specierum, quas dari iam probatum est: sed etiam ut soluantur obiectiones, quas specierum aduersarij mouent contra sententiam eas asserentem ex eo, quod non possit ostendi qualis sint natura.

CONCLUSIO I.

53. Species impressa non sunt eiusdem naturæ cum obiecto. Hæc est communissima quoad rem ipsam, & licet *Complutenfes disp. 18. n. 40.* asserant eas esse eiusdem rationis ex parte formæ cum obiectis, addunt tamen id non esse intelligendum absolute, & simpliciter, seu sub modo essendi naturalis: sed quodammodo, seu in esse intentionali, & representatiue: unde in re non sunt contra Conclusionem, nec consequenter contra auctores, quos impugnant; nullus enim auctor admittens species, negat illas esse eiusdem rationis representatiue & intentionali cum suis obiectis, quantum ad hoc quod possent concurrere ac determinare potentiam ad cognoscendum obiectum non minus quam si ipsummet obiectum immediate concurreret cum potentia.

Probatur Conclusio, quia si essent eiusdem naturæ cum obiectis, non compaterentur simul species albedinis, & nigredinis, quemadmodum albedo, & nigredo non compatiuntur: sed hoc est falsum.

Probatur secundum, quia sequeretur quod aer, in quo sunt species albedinis, esset albus, quod est absurdum.

Probatur tertio, quia species albedinis est qualitas intentionalis, albedo vero ipsa non est talis qualitas, sed physica & realis.

Obiectiones: sunt similes formaliter obiectis: ergo sunt eiusdem naturæ cum ipsis: similitudo enim fundatur in identitate.

Respondetur distinguendo antecedens: intentionali, & representatiue, transeat: realiter & physice, nego ante-

cedens, & similiter distinguo consequens: sunt eiusdem naturæ representatiue & intentionali, transeat, physice & realiter, nego consequentiam.

CONCLUSIO II.

54. Species non facit vnum per se cum potentia, nec potentia fit per identitatem species impressa aut obiectum representatiue per speciem. Hæc etiam est communis contra *Ruinum tract. de speciebus q. 8. Complutenfes disp. 18. n. 51.* qui plures pro sua sententia *Thomistas* citant.

Probatur prima pars: quia est qualitas de prædicamento qualitatis, & potentia est de prædicamento substantiæ: sed accidens & substantia non faciunt vnum per se. Antecedens quoad primam partem conceditur ab omnibus; quoad secundam vero supponendum ex dictis supra *disp. præcedenti*, ubi probatum est potentias animæ esse identificatas ipsi animæ.

Probatur secundo independenter ab illa controuersia de identificatione potentiæ cum suis subiectis: species inhaeret potentia, & educitur ex ipsius potentia non minus, quam quodcumque aliud accidens inhaeret suo subiecto, & educitur ex ipsius potentia: sed accidens inhaerens alteri accidenti non facit vnum per se cum ipso: ergo species non facit vnum per se cum potentia.

Confirmatur: quia albedo non facit vnum per se cum quantitate, quamvis inhaereat ipsi: ergo neque species cum potentia. Probatur consequentia: quia eadem prorsus est ratio, nec impedit paritatem, quod species sit quid intentionale & representatiuum, & supplens locum obiecti: hoc enim totum nihil facit ad propositum.

55. Dices: species, quatenus est accidens: non facit vnum per se cum potentia, sed quatenus representatiuum.

Contra primo: quia quod realiter est accidens non potest vlla ratione facere vnum per se cum substantia, aut cum subiecto cui inhaeret, alias posset quis dicere quod albedo ut accidens, non faceret vnum per se cum subiecto, sed ut ens, & ut disgregatum visus, quod est absurdum.

Contra secundum, quia habet esse representatiuum à differentia per quam contrahitur accidens ut sic ad esse talis accidentis: sed illa differentia est accidentaliter: ergo neque etiam ut representatiuum potest facere vnum per se cum potentia, si non potest facere tale vnum cum ipsa ut accidens.

Confirmatur quia non solum accidens ut sic nequit facere vnum per se cum subiecto, sed nec vllum accidens tale quia tale, potest facere tale vnum cum illo; sed species ut representatiua est accidens tale, hoc est talis speciei distinctæ ab aliis accidentibus, quæ non sunt representatiua: ergo ut sic nequit facere vnum per se cum potentia.

Contra tertio, quia non potest facere vnum per se cum potentia secundum vllam rationem, secundum quam non coniungitur physice cum potentia nisi per inhaesionem; & ut sic coniungitur, non potest facere vnum per se cum illa: ergo non potest secundum vllam rationem facere vnum per se cum ipsa.

56. Probatur secunda pars: quia potentia & species realiter distinguuntur: ergo potentia non fit vnum per identitatem cum ipsis secundum vllam rationem.

Confirmatur: quia secundum omnem rationem species est accidens, & inhaerens potentia: ergo secundum nullam rationem fit vnum per identitatem cum potentia, quatenus vnum per identitatem opponitur vni per inhaesionem.

Confirmatur secundo, quia prorsus est inintelligibile quomodo fiant vnum per identitatem, & præterea potest potentia elicere sensationem absque tali unitate: ergo non est asserenda.

57. Obiectiones pro Complutenfibus: in specie intelligibili (& idem cum proportionem dicendum de sensibili) per accidens est, & de materiali, si consideretur sub formalissima ratione speciei, quod sit accidens vel substantia in esse entitativo, & naturali, vel quod inhaereat, aut informet, aut quod uniatur intellectui per modum subiecti substantialiter ipsum sustentantis: ergo si sumatur secundum propriissimam rationem speciei, debet vni cum ipso per identitatem.

Potentia
interna
requiritur
species

Species
impressa
non sunt
eiusdem
naturæ
cum
obiecto.

Species
non facit
vnum per
se cum
potentia.

Potentia
non fit
vnum per
identitatem
cum
speciebus.

identitarem in esse intelligibili. Probatur antecedens: quia species intelligibilis aliquando est accidens, ut in nobis, aliquando est substantia, ut in Deo, & in Angelis, ut cognoscunt suam propriam essentiam: nec perdit speciem suam atomam aut propriam rationem per hoc quod sit substantia vel accidens, unde speciem qua Michael, verbi gratia, intelligit Gabrielem, quamvis sit accidens, est eiusdem rationis in esse speciei cum specie qua Gabriel intelligit seipsum, quamvis hæc sit substantia.

58. *Respondeo primo*, negando antecedens, tam bene enim est essenziale speciei intelligibili esse accidens, quàm color. Et ad probationem dico essentiam Angeli non habere se per modum speciei intelligibilis, ut determinat intellectum Angelicum ad cognitionem sui, sed per modum obiecti immediate determinantis, & idem est de essentia divina respectu intellectus divini, quidquid dicant Thomistæ, gratissimè, & sine ullo prorsus fundamento fingentem rationem speciei intelligibilis, ubi non est necessaria.

Respondeo secundo admittendo gratis, quod aliquando species intelligibilis sit substantia, aliquando accidens hoc inquam gratis dato, *Respondeo*, distinguendo antecedens: per accidens est ad rationem speciei intelligibilis ut sic, transiit ad rationem speciei intelligibilis talis, aut talis in particulari, nego antecedens, nec oppositum probatur in probatione antecedentis. Itaque quemadmodum licet aliqua sapientia sit substantialis, nempe divina, & aliqua accidentalis, nempe creata, & licet propter ea sapientia ut sic abstrahat ab utraque ratione, nec per se alterutram determinatè includat, tamen non est per accidens ad sapientiam creatam, quod sit accidens: ita licet aliqua species intelligibilis sit substantia, & aliqua accidens, ac propterea species intelligibilis ut sic abstrahat ab utraque ratione: tamen species intelligibilis obiecti realiter distincti, quæque nata est inhærere realiter, est essentialiter accidens, & non est per accidens illi, quod sit talis.

Respondeo tertio, admissio gratis antecedenti, negando consequentiam, quia licet species non deberet potentia uniri per modum accidentis, aut informare ipsam; tamen non deberet ipsi identificari, quia impossibilis est identificatio illa.

Dico: non potest determinare potentiam per modum speciei, nisi vel inhæreat, vel informet, vel identificetur; ergo si quatenus species non debeat inhærere, nec informare, debet identificari.

Respondeo negando antecedens, si enim ut species non informet nec inhæreat, determinabit ut species absque informatione, aut inhausione, aut identificatione, & si hoc sit impossibile, impossibile est quod ut species determinet non inhærendo, aut informando.

Iuxta hæc potest responderi ad discursum satis obsecutum, quo Ioannes à S. Thoma probat eandem sententiam Complutensem q. 6. art. 3.

CONCLUSIO III.

An species sit
similitudo
formalis obiecti.

59. Si species ipsa videatur, aut percipiatur per modum obiecti visione, qua appareat ipsum obiectum videri, est similitudo formalis intentionalis obiecti, sed si sic non videatur, aut percipiatur, non est nisi similitudo virtualis. Hæc conclusio hoc modo proposita est nullius in terminis, videtur tamen esse conformis principiis eorum autorum, qui absolute dicunt quod non sit similitudo formalis obiecti, ut sunt Tolet. Suar. Ruinus, Arriaga hic, & contra eos autores, qui absolute dicunt quod sit similitudo formalis obiecti, ut sunt Thomistæ communius quos citant, & sequuntur Complutenses disp. 18. n. 26.

Probatur manifestè: quia, nisi possit sic videri, nulla prorsus est ratio, unde colligatur quod sit similitudo formalis obiecti, & frustra haberet talem rationem, nam ad rationem speciei impressæ sufficeret quod esset quid impressum ab obiecto potentia, & natum determinare ipsam ad visionem obiecti: hanc autem rationem habere posset absque eo quod esset similitudo formalis, per hoc solum quod esset similitudo virtualis, seu quid potens,

concurrere physice cum potentia loco obiecti ad visionem ipsius obiecti.

60. *Dico*: si sufficeret ad rationem speciei impressæ, quod esset quid determinatum potentia concurrando physice cum ipsa ad visionem obiecti per modum causæ efficientis, Deus posset esse species impressa, quia sic posset determinare, sed hoc est absurdum.

Respondeo negando sequelam, quia non posset determinare per modum alicuius impressi ab obiecto, & recepti in potentia.

Dico secundo: Philosophus vocat species impressas, similitudines obiecti. *Respondeo*, nisi species videri possint, hoc intelligendum de similitudine virtuali, quatenus scilicet species est nata loco obiecti producere similitudinem expressam obiecti, hoc est, ipsam perceptionem, seu sensationem.

Ex his patet, quod quamvis species albedinis, v. g. concurrans cum potentia visiva ad visionem intuitivam albedinis, esset similitudo formalis obiecti, quia esset talis entitas, quæ videri posset per modum obiecti intentionaliter similis albedini, illa tamen ratio sit impertinens ad rationem speciei impressæ, & ad causandam illam visionem intuitivam albedinis, & in hoc credo, potissimum punctum difficultatis, ac controversiæ cum Thomistis consistere, quod hi putent speciem non posse concurrere cum potentia ad visionem obiecti, nisi esset similitudo formalis intentionalis ipsius, quod omnino falsum existimo.

Alij probant Conclusionem: quia species albedinis est distincta rationis ab albedine, ergo non potest esse similitudo formalis obiectiva ipsius.

Verum hæc probatio parum urget, quia facile distinguere potest consequens: non potest esse similitudo formalis physica & realis ipsius conceditur; intentionalis, negatur. Itaque quamvis species non posset esse similis physice, quia reuera non potest illas operationes physicas elicere, quas albedo; posset tamen esse similis intentionaliter, quia posset apparere similis sine physica illa similitudine.

61. *Obiectes ex Complutensibus*: species est per se primo instituta ad representandum: ergo primum quod competit ipsi est esse representativum sui obiecti, sed quod competit virtualiter alicui non est primum quod competit ipsi, sed esse formaliter tale: ergo species debet esse formaliter representativum & non virtualiter tantum. Probatur minor: quia ex eo quod lux solis est virtualiter calida, primum quod convenit ipsi, non est esse virtualiter calidam, sed esse formaliter lucem.

Respondeo admissa prima consequentia, negando secundam consequentiam. Nam quamvis quod virtualiter competere alicui, non competat ipsi per se primo, sed quidquid competit per se primo debeat competere formaliter, tamen non inde sequitur, quin esse representativum virtualiter competat per se primo speciei; quia hoc ipsum potest competere ipsi formaliter, aliud enim est, quod esse representativum conveniens speciei sit esse representativum virtualiter; & aliud, quod illud esse representativum virtualiter, competat ipsi virtualiter: primum est verum, secundum falsum, & sic corrumpit vis objectionis, quæ solae consistebat in equivocacione. Quod si velint Complutenses, omne prædicatum, quod primo competit alicui rei, debere posse dici de ipsa cum additione istius particulae formaliter, & consequenter quandoquidem esse representativum competat per se primo speciei, posse dici de ipsa quod sit representativa formaliter, omnino decipiuntur; nam esse impenetrabile convenit per se primo quantitati, & tamen non potest dici, quod sit per se primo impenetrabilis formaliter, quia impenetrabilitas formalis est proprietas ipsius, sed solum potest dici de ipsa per se primo quod sit impenetrabilis fundamentaliter.

Respondeo secundo, distinguendo primum consequens: esse representativum, prout esse representativum dicit aptitudinem, quam habet ad determinandum potentiam ad sensationem, nego consequentiam: quia illa aptitudo

Impertinens est ad rationem speciei impressæ, quod sit similitudo formalis obiectiva ipsius.

est proprietas speciei; prout dicit radicem, ad quam sequitur illa aptitudo, transeat consequentia; & nego secundam consequentiam, quia illa radix convenit formaliter, & non virtualiter speciei: quamvis ab ea non habeat esse formaliter representativum, sed virtualiter tantum.

Confirmatur hoc: primum, quod potest competere speciei, est vel aptitudo ad determinandam potentiam, vel radix ad quam sequitur illa aptitudo: sed nec ab ipsa aptitudine, nec à radice habet esse formaliter representativum: ergo si primum quod competit speciei, sit esse representativum, non potest esse representativa formaliter.

62. *Obiicitur secundo*, productio Verbi creati est generatio quædam vitalis; & Verbum, hoc est species expressa procedit, ut Filius, aliquo modo, hoc est secundum esse intentionale: ergo species impressa, qua mediante producit verbum illud, debet esse similitudo formalis obiecti. Probant consequentiam: quia id, quod procedit tanquam quid vitaliter genitum, & ut Filius, debet esse simile suo principio, realiter quidem si procedat realiter, & in esse naturali, intentionaliter vero si procedat tantum intentionaliter: ergo cum species impressa sit principium verbi fecundans intellectum in ordine ad eius generationem, verbum, & species debent esse eiusdem naturæ intentionaliter: sed verbum est similitudo formalis expressa obiecti: ergo species debet esse similitudo formalis impressa eius.

Respondeo negando consequentiam, ad cuius probationem dico, quod illud, quod procedit ut Filius intentionalis, non debet esse simile formaliter omni suo principio, ut evidens est, quia sensatio non est similis potentia, quæ tamen est principium ipsius: debet ergo id esse simile suo principio principaliter determinatio, & hoc est ipsum obiectum, non vero species; neque enim species determinat, nisi quatenus supplet vicem obiecti. Quod si notitia genita non posset habere rationem verbi, aut filii intentionalis, nisi esset similis intellectui ut affectus est specie impressa, profecto prius deberet constare, quod species illa impressa esset similitudo formalis obiecti, quam posset constare, quod notitia genita esset verbum: unde reuera in hac probatione petitur principium, si bene res examinetur.

CONCLUSIO IV.

63. *Species impressa materialis est similitudo formalis obiecti*. Hæc deducitur ex *Scoto* in 2. d. 3. *quæst.* 9. ubi dicit quod si species Trinitatis esset Angelo ratio ut quæ videndi Trinitatem, posset etiam alteri videnti ipsam esse ratio videndi Trinitatem: nam hoc non esset verum nisi esset similitudo formalis obiectiva Trinitatis. Et *quodlibet* 14. expressè ait quod species intelligibilis impressa sit formale representativum obiecti. Sed est eadem ratio de specie impressa materiali, ac intelligibili. *Rursus* in 2. d. 1. *quæst.* 14. expressè ait species coloris videri instar coloris in pariete, ut quando per vitrum rubrum transit radius solaris usque ad mutum, & quando reflectitur à plantis viridibus idem radius. Conclusionem hanc sequuntur etiam *Complutenses* supra, & *plures alij Thomistæ* quos citant. Est autem contra *Conimbricenses* 2. de anima, cap. 7. q. 8. *Arriagani* *disp.* 4. *art.* 3. & alios.

Probari potest primo: quia sensus internus in absentia reali obiecti videt ipsum visione abstractiva, quæ visio terminatur ad aliquid, quod est simile obiecto absenti, non realiter, sed intentionaliter; sed illud non est aliud quam species istius obiecti: ergo species impressa obiecti est similis illi formaliter similitudine formali obiectiva.

Hæc probatio efficaciter convinceret Conclusionem, si visio illa abstractiva terminaretur ad aliquid, quod realiter existeret; quia certè aliud assignari non posset, aut deberet potius, quam species. Sed non est adeo certum quin visio realis, & intellectio abstractiva possit terminari ad aliquid non existens, ipsum representando: & licet hoc non posset fieri naturaliter absque specie, tamen posset dici quod illa species requireretur, non ad terminandam illam visionem, sed ad producendam ipsam

simul cum intellectu, aut potentia vidente, sicut requiritur ad producendam visionem intuitivam ocularem, quam sine dubio non terminat. Itaque ut valeat hæc probatio, ostendi debet visionem abstractivam non habere ex natura sua representare suum obiectum immediate, siue existat, siue non existat, seu facere ipsum intentionaliter præsens potentia cognoscenti, quæ intentionalis præsentia consisteret in hoc, quod perciperetur, aut cognosceretur: ad quod ostendendum mihi certè non occurrunt principia urgentia. Verum quidem est, si cognitio dicat respectum actualem attingentia actualis ad obiectum, ut existimant *Scotistæ*, inde securum quod obiectum deberet actualiter existere secundum aliquod esse reale. Sed hoc ipsum est æque difficile probatu, ac illud alterum, & de eo postea agam.

Probari solet secundo: quia in speculo videtur species obiecti ipsaque apparet tam similis obiecto, ut ipsum obiectum dicatur communiter in eo apparere: ergo species sensitiva est similitudo formalis obiectiva rei, cuius est species. Hæc probatio etiam convinceret Conclusionem si verum esset antecedens, circa quod est magna controuersia: nam non solum *Ramus*, *Auerſa*, *Arriaga*, & quotquot aduersantur Conclusioni, negant illud antecedens: sed *Scotus ipse* supra in 2. d. 13. *num.* 4. ait ipsam rem videri in speculo, non vero speciem eius, quod etiam docet in 4. d. 10. *quæst.* 9. ad finem ubi ait: *Et hæc est ratio quare non videtur in speculo imago ipsa corporis multiplicata usque ad speculum, sed ipsum corpus cuius est imago*. Vnde non solum non concedendum, sed impugnandum est illud antecedens, & consequenter reiicienda hæc probatio.

Itaque impugnatur primo à Rudio & Auerſa: quia obiectum adæquatum potentia visivæ est color & lux ac lumen: sed species colorum non est lux, nec lumen, nec color: ergo nequit videri ab oculo.

Hæc probatio minoris non placet, quia prius debet colligi quod species non possit videri; quam cognosci possit obiectum adæquatum visui comprehendere solum lumen, lucem & colores, & qui assereret speciem videri, tam facile negaret maiorem quam ab his authoribus asseritur, ut & negari debet à *Scotistis*, quia *Scotus* expressè asserit in 2. d. 13. *§. ex hoc patet, speciem coloris quandoque videri*: nec probari poterit ab aduersariis, nisi aliunde probauerint species non videri, quam ex hac probatione. Quod si vrantur autoritate deducta ex communi modo loquendi, quo dicitur quod obiectum adæquatum visui sit color, lux & lumen, responderi potest, id intelligi de luce & colore comprehendente lumen & colorem non solum realem, & physicum, sed etiam intentionalem; vel certè communis ille modus loquendi corrigendus est.

Impugnatur secundo idem antecedens Cavellus, & Auerſa, quia, quod videtur apparet esse maius speculo, & in profunditate eius, sed species est minor speculo, & in superficie eius tantum: ergo non videtur species.

Hæc etiam probatio non sufficit, quia ex hac experientia non habetur aliud, quam quod species reflectens habeat talem naturam, ut ostendat speciem à qua sit reflexio cum illa magnitudine, & profunditate, non quod habeat talem magnitudinem, aut quod sit in illa profunditate. Et quemadmodum species representat obiectum quandoque minus quam in se est, quia talem habet naturam, cur etiam non posset representare aliquando obiectum maius quam in se est?

Impugnatur tertio illud antecedens Arriaga: quia si quod videtur in speculo esset species, non obiectum, illa species esset eiusdem rationis, & speciei cum obiecto, apparet enim ipsi valde similis quoad colores & figuram, ut patet experientia.

Hæc etiam probatio non placet, quia non sequeretur aliud quam quod esset eiusdem rationis intentionaliter, quantum ad representandum ipsum obiectivè, hoc autem non esset inconveniens secundum aduersarios.

66. *Idem Arriaga* impugnatur illud antecedens alio modo,

Species impressa est similitudo formalis.

An species videtur in speculo.

do, quia si species viderentur, quandoquidem in qualibet parte speculi, aut obiecti, in quo viderentur species, sunt species omnium partium obiecti, deberent in qualibet parte videri species omnium partium obiecti, & non deberet potius in vna parte videri vna pars obiecti quam reliquæ partes: ergo non videtur species, sed obiectum.

Contra: quia hæc difficultas militat etiam contra visionem obiecti tam bene quam contra visionem speciei: nam si ex eo quod in qualibet parte speculi sit species cuiuslibet partis obiecti, deberet videri cuiuslibet partis obiecti species in qualibet parte speculi, modo species videri posset, similiter quandoquidem in qualibet parte speculi sit species representatiua cuiuslibet partis obiecti, deberet videri in qualibet parte quælibet pars obiecti.

Vidit Arriaga replicam, & respondet disparitatem esse, quod species representent obiectum secundum situm suum & dispositiones suarum partium, unde non debent videri partes omnes quasi penetratæ, sed extra se innicem, at si species ipsæ viderentur, deberent videri omnes quasi penetratæ in quacumque parte speculi.

Contra, quia sicut species ex eo quod representent partes obiecti, sicut sunt, non debent representare ipsas partes in eodem loco: ita etiam ex eo quod essent representationes obiecti, & formaliter similes illi similitudine intentionali, non debent videri in omni parte speculi confusæ, sed quasi essent extra se inuicem cum proportionem ad partes obiecti, & hinc etiam representant distantiam obiectorum inter se: per quod patet ad aliam probationem eiusdem.

67. *Melius ergo impugnatur* antecedens, ut ante illud impugnauimus in commentario ad Scotum supra in 2. dist. 13, quia nihil impedit quo minus ipsum obiectum videatur, & præterea quantum ad sensum & experientiam omnino apparet ipsum videri. Nec potest dici quod ipsum quidem videatur, sed simul cum ipso species: quia nulla ratio aut experientia probat videri speciem, si videatur obiectum; aut obiectum, si videatur species, sed potius omnis experientia ostendit vnicum tantum obiectum videri, siue illud sit obiectum, siue species obiecti.

Sed dices cum aduersariis: obiectum in speculo apparet multo minus quam in se est, ac in diuerso situ, & figura: ergo non ipsummet videtur sed species eius.

Respondetur negando consequentiam: sicut enim quando videtur obiectum directe, propter tamen diuersitatem mediæ aliquando videtur maius, aliquando minus, aliquando ut in se est, cum tamen tum secundum omnes ipsummet videatur, & non species eius: ita propter diuersam applicationem eius per speciem rectam & reflexam, oritur ut in alio situ, figura ac magnitudine videatur, quamuis ipsummet semper videatur.

68. *Dices secundo, secundum Doctorem 2. d. 13. n. 14.* species colorum & non ipsimet colores aliquando videntur, ut quando lumen reflectitur ad plantas virides, tunc enim in parietibus, ad quos fit reflexio, apparet color viridis, non quidem realis sed intentionalis: ergo etiam in speculo non ipsum obiectum reale, sed species eius videtur, eadem enim est ratio.

Respondetur negando consequentiam, & ratio disparitatis est, quod quando videntur species coloris non videntur per species reflexas, sed per directas, unde ipsamet videri debent, non vero obiectum: colligitur autem quod videantur per species directas, & non reflexas, quia non representant distantiam obiecti à loco in quo apparent, nec enim videntur intra illum locum, sed in ipsa superficie extima. Quod si quis bene rem perpenderit, videbit tantam differentiam inter modum quo apparent colores in speculo, & in pariete, ut non mirabitur, sed probabile valde iudicabit colores ipsos videri in speculo, species vero colorum in pariete, in casu prædictæ experientie ac similibus.

Et hinc probatur conclusio: videntur species colorum taliter ut appareant esse similes ipsis coloribus: ergo habent similitudinem formalem obiectiuam cum ipsis coloribus, non realem tamen, sed intentionalem. Consequenter videtur evidens. Antecedens probatur ex illis experientiis.

69. *Obicitur*: si species essent visibiles, deberent sepe videri quoties proponeretur oculo, & sic videretur quod obiectum ipsum intuitiue videtur, contra experientiam.

Respondetur ex Doctore, negando sequelam: non enim debent videri, nisi quando contingantur corpori opaco: neque enim habent virtutem producendi alias species, quibus ipsamet videantur, nisi quando applicantur tali corpori. Nec hæc doctrina debet mira videri aduersariis, quia ipsimet debent recurrere ad ipsam aut similem, quæ nobis etiam sufficeret, quando quaeritur ab ipsis, cur color apparet in pariete, quando transit radius per virtum rubeum, & non apparet in aëre intermedio.

Ex hac probatione sequitur probabile esse, quod quando videtur obiectum abstractiue, tum terminetur cognitio immediate ad speciem impressam, quia si species possit cognosci & habeat similitudinem formalem obiectiuam cum re cuius est species, quandoquidem tum habeatur species, melius dicitur quod cognoscatur actu, quam quod nihil sit realiter existens, ad quod actu terminetur cognitio.

Sequitur secundo, non esse inconueniens quod detur aliqua species impressa Dei, per quam abstractiue videatur, quæ est sententia Scoti: quia si esset inconueniens quod daretur, maxime quia deberet esse similitudo formalis ipsius, sed non esset inconueniens quod esset similitudo formalis obiectiuæ ac intentionalis ipsius, modo non inde sequeretur quod deberet esse similitudo realis & physica ipsius: sed non deberet, ut patet ex speciebus colorum, quæ sunt similes obiectiue intentionaliter coloribus, cum tamen non sint similes illis realiter & physice. Et quemadmodum non repugnat cognitio creata intuitiua Dei, quæ est similitudo expressa ipsius, ita non repugnat species, quæ sit similitudo impressa ipsius. Sed de hoc in Theologia agendum erit.

70. Hæc autem omnia dicta in gratiam Daflori. Quantum autem ad proprium meum sensum attinet, exillam rem, vel in speculo etiam videri species obiecti immediate & non ipsum obiectum; vel si in speculo videatur obiectum, etiam in pariete videri colores & non species colorum. Et vniuersaliter loquendo, in utroque casu putarem species videri immediate & non obiectum, quia notabilissima prorsus est differentia inter visionem vitæque, illam scilicet, quæ habetur de obiecto immediate, & quæ habetur de ipso in speculo aut in pariete, ad quem extendit suas species; & illa varietas non videretur mihi posse provenire ab alio quam à diuersitate obiecti: non enim à medio, hoc est, aëre, suppono enim utrobique esse eiusdem rationis: nec enim à specie, quia etiam illa videtur esse eiusdem rationis, si representet obiectum immediate, & causetur immediate ab ipso, ut tenent auctores huius opinionis præter Rurum: ergo à sola diuersitate obiecti oritur.

Confirmatur hoc: reflexio oritur à causa principali ex eo quod quicquid natum esset producere actione directâ, quando impeditur, producat illud actione reflexâ, ut communiter tenetur: sed illæ species, quas produceret actione directâ, essent species eiusdem rationis, & natæ representare rem in suo situ, ac alio prorsus modo, quæ videtur in speculo: ergo etiam species reflexæ immediate procedentes ab obiecto deberent esse eiusdem rationis, & similiter ipsum representare.

Confirmatur secundo, quia difficile est percipere, si species illa reflexa immediate oritur ab obiecto, & est eiusdem rationis cum aliis speciebus, quomodo ostendat obiectum in speculo.

Dices speciem esse talis naturæ, ut ostendat obiectum in illo loco, à quo provenit ipsamet.

Contra: non provenit illa species à speculo, nisi quatenus procedit ab obiecto principali immediate, per quam producit ultimam partem speciei directæ, quæ produciatur vel in speculo, vel in parte aeris ipsi contingua: sed species non debet representare obiectum suum in parte ubi est species, postquam ipsamet produciatur, alias obiectum

Cognitio abstractiua terminatur ad speciem impressam.

Dari potest species impressa Dei.

etum principale visum visione directa videretur, prope oculum, aut saltem non videretur tam distans, quam aliquando videtur, sed videretur ubi est aliqua species postquam producit species, quæ est in oculo. Sed hæc propono examinanda magis quam amplectenda.

CONCLUSIO V.

71. Species sensibiles externa non solum sunt diuisibiles subiectiue, & in essendo, sed etiam obiectiue, & in representando.

Species sensibiles externa sunt diuisibiles & in essendo & in representando.

Hæc conclusio quoad primam partem est communis & probatur: quia est accidens materiale subiectatum aut in corpore, aut toto composito ex anima, & corpore, ut probabiliter existimo: ergo constat pluribus partibus integralibus correspondentibus pluribus partibus istius corporis, aut totius in quo subiectatur, & consequenter est diuisibilis in se subiectiue & in essendo, seu entitatiue, nihil enim aliud per hoc volumus, quam quod constet pluribus partibus integralibus.

Secunda pars est *Canelli nostri* & *Rubij hic* contra *Auerfam*, & *Toletum*. Ut autem intelligatur controversia, aduertendum, speciem esse indiuisibilem in representando, nihil aliud esse, quam quod sit talis natura, ut quæcumque pars speciei, quæ representat totum obiectum, possit totum representare, non vero possit pars istius speciei partem obiecti representare & alia pars aliam partem, sed quod tota species secundum omnes suas partes representet indiuisibiliter totum obiectum & omnes partes eius: esse vero diuisibilem in representando, est esse talis naturæ, ut pars ipsius possit representare partem obiecti, & alia pars alteram, & hoc, totaliter, ut quævis tolleretur una pars, altera pars adhuc partem sibi correspondentem posset representare. In hoc ergo sensu secunda pars Conclusionis.

72. Probatur primo: pars speciei nequit representare nisi partem obiecti, à qua producta est: sed totum obiectum quoad omnes partes suas non producit omnem partem speciei: ergo omnis pars speciei non potest representare totum obiectum. Maior patet, quia species est essentialiter determinata ad representandum solum illud obiectum, à quo producit. Probatur minor, quia nulla pars obiecti est, quæ adæquatè non potest producere speciem sui sine consortio alterius partis: ergo cum sit causa naturalis non libera, etiam quædo coniungitur cum alia parte, producit speciem sui adæquatè, & consequenter quæcūq; pars speciei totalis producta ab obiecto totali non debet produci ab omnibus partibus istius obiecti.

Confirmatur: quia per coniunctionem cum alia parte non perdit actiuitatem suam, ut manifestum est: ergo sicut produceret adæquatè speciem sibi correspondentem, si non coniungeretur cum alia parte, ita etiam quando coniungitur producit talem speciem.

Probatur secundo: quando videmus parietem palmarem totum, potest tegi pars ipsius manente specie alterius partis: ergo species totius parietis istius est diuisibilis in representando, tum enim est sic diuisibilis, quando secundum unam partem sui potest representare unam partem obiecti, & secundum aliam alteram. Qua ratione etiam probatur minor præcedentis probationis & maxime contra *Auerfam*: quia illa pars remanens tecta parte obiecti non causabatur à parte tecta, quia alias non potuisset manere ea tecta: ergo obiectum quoad omnes partes sui non concurrat ad productionem cuiuscumque partis speciei.

73. Obicitur: si species visibilis non esset indiuisibilis in representando totum obiectum non posset videri ex quacumque parte medij, sed in una parte eius videretur una pars obiecti, & in alia altera contra experientiam.

Confirmatur: quia per quamlibet partem speciei totalis, quæ producit à toto obiecto in toto medio, videtur totum obiectum: ergo qualibet pars ipsius causatur à toto obiecto.

Respondeo negando sequelam, obiectum enim secundum omnem partem sui per totum medium intra sphaeram actiuitatis suæ producit quæcumque partem speciem representatiuam sui secundum se totum & omnes suas

partes: & hinc fit ut in qualibet parte medij possit totaliter videri: nec hoc debet videri mirum aduersariis, nam sicut secundum ipsos potest qualibet pars obiecti concurrere ad producendam in qualibet parte medij unam speciem totalē indiuisibiliter representatiuam istarum partium; cur similiter non posset qualibet pars ipsius concurrere ad producendam in qualibet parte medij speciem partialem sibi tantum correspondentem.

Ad confirmationem respondeo distinguendo antecedens: per quamlibet partem totalem, concedo, per quamlibet partem partialem inclusam in parte totali, nego antecedens & consequentiam. Per partem autem totalem intelligo aggregatum ex omnibus speciebus partialibus productis ab omnibus partibus obiecti in qualibet parte medij, quod aggregatum vocatur pars in comparatione ad omnia similia aggregata, quæ sunt in toto illo medio: per partem autem partialem intelligo partem correspondentem uni tantum parti obiecti, & inclusam in aggregato correspondente toti obiecto. Neque est absurdum quod tot partes recipiantur in qualibet minima parte medij, & in pupilla oculi, quæ est tam parua, quia non sunt impenetrabiles nisi ratione quantitatis subiecti, sicut nec albedo & dulcedo, nec etiam sunt omnino eiusdem rationis, quia una pars est determinata essentialiter ad representandam partem obiecti, quam altera representare non potest.

74. Dices: istæ plures partes vel facerent in eodem subiecto intensionem, vel extensionem, non intensionem, quia ordinantur ad diuersos effectus, & quia visio producibilis per omnes illas partes non est nisi extensiuè perfectior, quam quæ producibilis est per unam partem: non extensiuè, quia non sunt extra se inuicem.

Respondeo primo negando maiorem, quemadmodum enim albedo & dulcedo in eodem subiecto non faciunt intensionem, & extensionem, ita etiam de illis speciebus posset dici.

Respondeo secundo negando minorem pro secunda parte, quia quemadmodum uniones partiales petentes existere in eodem indiuisibili subiecto, id est, anima rationali, faciunt extensionem eo quod ordinantur ad coniungendam animam cum pluribus partibus corporis extra se inuicem positæ, ita etiam istæ partes speciei, licet non recipiantur in eodem subiecto, possunt facere extensionem, eo quod ordinantur ad representandas diuersas partes obiecti extra se inuicem positas.

CONCLUSIO VI.

Species impressæ possunt esse diuisibiles intensiuè secundum plures gradus intensionis. Est *Rubij supra* q. 9.

Species impressæ possunt esse diuisibiles intensiuè.

Probatur: quia albedo intensiua ut unum, est causa naturaliter productiua speciei representantis ipsam secundum illam rationem: ergo & albedo ut duo: sed hoc non posset fieri, nisi species albedinis, ut duo haberet intensionem: ergo.

Confirmatur: distantes ab obiecto valde albo non vident illud tam perfecte quam cum sunt propinquiore: ergo species, quas habent cum sunt propinquiore sunt intensiores.

QUESTIO VIII.

De causis specierum materialium.

75. Non est difficultas de causa materiali, nam ea est subiectum in quo inhaerent, inhaerent autem in variis subiectis, ut in aëre, aqua, speculo: & si loquamur de subiecto illius speciei quæ immediatè concurrat ad sensationem, illud erit ipsum subiectum in quo recipitur sensatio, tam enim capax erit speciei impressæ quæ sensationis, & quandoquidem producat in se sensationem mediante specie, magis congruum videtur ponere illam speciem in illo quam in vilo alio subiecto. Quæritur ergo de causa efficienti.

CONCLUSIO I.

Solum illud obiectum quod mediante specie impressa externa percipitur, causat illam speciem, & quidem immediate. Hæc colligitur ex *Scoto* in 2. d. 13. quem præter suos sequuntur *Conimbricenses*, & *Auerfa*. Est autem contra *Rubium hic* quæst. 10. quatenus asserit speciem, per quam videtur.

Obiectum percipitur est causa efficiens speciei sensibilis exterioris.

per quam videtur obiectum reflexe, ut in speculo produci a specie, quæ est in ipso speculo, & non ab obiecto quod in speculo videtur. Est etiam contra *Arriagam* quatenus asserit, quod ab obiecto immediate producuntur species in parte mediæ obiecto immediata, & ab illis speciebus alia species, & ita donec perveniatur ad potentiam.

Probat conclusio, quia ipsum obiectum est potens se solo producere aliquas species, per quas percipi possit, ut fatetur tam *Ruius* de speciebus directè productis, quam *Arriaga* de speciebus productis in parte viciniore mediæ: sed est sufficienter applicatum æquè ad producendas cæteras species ac illas, nec constat alias causas esse tum applicatas, quæ cum ipso concurrere possint: ergo debet dici quod omnes species, quibus percipitur ab ipso met immediate producuntur.

Confirmatur contra Arriagam de speciebus potentia visiva, quia omnes illæ in instanti per totum medium producuntur & dependunt in fieri & conservari ab ipso obiecto: ergo quamvis propter experientias aliquas, quæ haberentur de speciebus soni, colligeretur quod non producantur instantaneæ, & quod existant, cum sonus ipse non existit, & consequenter quod non producerentur a sono immediate; non tamen idem deberet dici de speciebus potentia visiva.

Confirmatur etiam contra Ruium: quia ipse fatetur quod obiectum sit causa principalis speciei reflexæ: ergo non indiget concursu vilius alterius; quia quæ ratione potest adhibere influxum principalem, potest totalem & adequatum.

Adverte autem non asseri hic, quin species una impressa causet aliam impressam, hoc enim esset falsum, si vlla species videri possit; sed quod negatur, est, species vllas externas, per quas aliquid obiectum videtur, siue illud obiectum sit species, siue non sit species, produci ab alio quam ab illo obiecto quod per eas videtur; unde si videatur in speculo species, & non obiectum principale, species per quas habebit oculus illam visionem, producentur a specie visa tanquam a causa totali: si vero non videatur species, sed obiectum principale, tum illa species, per quam habetur visio obiecti in speculo, producetur ab ipso met obiecto & non a specie, quæ est in speculo, à qua fit reflexio.

Ex hac conclusione sequitur speciem impressam externam non posse esse perfectiorem obiecto quod per illam videtur, quia effectus nequit excedere perfectionem causæ efficientis adequatæ. An autem debeat esse imperfectior, dependet à difficultate discussa in Logica, an scilicet possint dari duæ entitates specie distinctæ æqualis perfectionis: cuius qui partem negativam tenuerit, debet consequenter dicere species externas impressas debere esse imperfectiores obiecto, quandoquidem non possunt esse perfectiores: qui vero defendunt partem affirmativam, non tenentur eo ipso dicere quod species sint imperfectiores, sed debent ad hoc habere alia principia, ex quibus id colligant: & quod ad me attinet, non occurrunt mihi vllæ; unde incertum puto, supposita illa sententia an species sint imperfectiores obiectis, an vero æque perfectæ.

77. *Dices*: species externa est immaterialior, ac magis subtilis quam sit obiectum: ergo est perfectior, & consequenter non potest produci ab ipso.

Respondeo breviter negando antecedens, loquendo de immaterialitate aut subtilitate vlla, quæ arguat maiorem perfectionem: & certe *Thomista*, qui vultur communiter isto modo loquendi, nunquam satis bene explicare possunt in quoniam consistit illa maior immaterialitas aut subtilitas, nisi reducendo rem ad questionem inutillem de nomine.

Et præterea patiuntur difficultatem secundæ consequentiæ. Ad quam responderet *Ioannes à S. Thoma* quæst. 6. art. 3. posse dici cum aliquibus, quod obiecta producant illas species virtute participata à cælo & intelligentia mouente, dummodo tamen illa virtus non dependeat à motu cæli. Sed prorsus gratis & sine vlllo fundamento dicitur requiri ad hoc virtutem illam participatam, distinctam à na-

tura ipsius obiecti, quod si existeret sine cælis aut intelligentiis, posset sine dubio, non minus quam iam, speciem sui in potentia applicata producere.

CONCLUSIO II.

78. *Species impressa sensui interni non producuntur neque ab ipsa potentia interna, neque à potentia externa, neque à speciebus impressis potentiarum externarum, neque ab omnibus simul.* Hæc est *Fonseca* 1. *Metaphysicæ* 2. q. 3. *Ad solm.* 1. p. 9. l. a. 2. disp. 4. *Aversa* supra, & aliorum contra *Suarium* existimantem illas produci à potentia interna, & contra *Canellum* disp. 2. sect. 1. qui eas probabiliter putat produci à potentia externis, sed probabilius ab interna.

Probat prima pars: quia potentia interna est indifferens ad omnes illas species: ergo se sola non potest vnas potius, quam alias producere, & consequenter debet determinari ad illas producendas ab aliquo alio: sed illud aliud, quodcumque assignabitur, potest habere causalitatem respectu earum, & quidem totalem, non minus quàm obiectum habet causalitatem totalem respectu specierum impressarum externarum: ergo potentia interna non debet habere vllam causalitatem respectu earum, & multo minus potest habere causalitatem totalem.

Confirmatur: quia si potentia interna haberet causalitatem totalem respectu earum, deberet semper eas producere absque dependentia ab vlllo alio: sed hoc est falsum: ergo.

Confirmatur secundo: quia non habet maiorem actiuitatem sensus interni respectu suæ speciei, quam intellectus agens respectu suæ: sed intellectus non est causa adequata suæ speciei, neque eam producit nisi concurrente causa ipsi intime applicata: ergo neque internus sensus potest alio modo producere speciem suam; sed potentia tactiva residens in pede, v.g. non est intime applicata sensui interno, nec sensatio eius: ergo debet aliquid aliud applicari sensui interno: sed nihil aliud assignari potest: ergo.

79. *Dices* si nihil aliud assignari potest quod intime applicetur, non poterit inquam habere speciem, quia non poterit illam habere ab aliquo distanti.

Respondeo posse assignari aliud, quod intime applicetur, nempe speciem impressam per totum medium inter potentiam tactivam, & sensum internum diffusam: hæc autem non producitur à potentia interna in illo medio, ut patet: ergo ab aliquo alio: sed illud aliud quod potest illam producere per totum medium, poterit etiam illam producere in potentia interna, absque concursu eius: ergo non producitur species impressa sensui interni nec partialiter quidem ab ipso sensui interno. Quæ sanè ratio mihi conuincit hanc partem conclusionis.

Probat secunda pars, ob eandem rationem: quia potentia externa est etiam indifferens ad quascumque species internas ex variis, quibus diuersa obiecta ab illa perceptibilia representari possunt potentia interna, & quia necessario produceret omnes illas absq; aliquo alio determinatione. Nec valet dicere quod requiratur species impressa & sensationem, tanquam conditiones sine quibus non, non vero tanquam concausas concurrentes: tum quia hoc gratis diceretur, tum quia non potest ostendi quomodo habere possint rationem conditionis tantum.

Confirmatur quia potentia externa non representatur per species internas: ergo non producitur adequatè per illas, quia species debet representare illud, à quo adequatè producitur: quæ ratio militat particulariter contra *Canellum*, quia ideo negat ipse illas species produci per sensationes externas, quia non representant illas, debet autem representare illud, à quo producuntur.

80. *Dices*: species impressa intelligibilis non representat intellectum agentem à quo producitur: ergo non debent species materiales internæ representare potentiam externam, quamvis produeantur ab ipsa.

Contra primo, quia hinc eodem modo sequeretur quod non deberent representare sensationem externam, quamvis ab illa producerentur.

Contra secundo, quia non producitur illa species adequatè ab illo intellectu, sicut species internæ sensitiuæ dicuntur produci

produci à potentia externa: quamvis autem species non deberent repræsentare causam partialem, tamen deberent repræsentare causam adequatam, aut aliquam partem eius: ergo si producerentur à potentia externa adequatè, deberent repræsentare ipsam.

Contra tertio, quia ideo species intelligibiles producuntur ab intellectu agente, quia sunt spirituales, & nulla alia causa potest dare ipsis spiritualitatem, & ideo non repræsentant ipsum, quia non producuntur ab ipso, ut recipiant ab ipso repræsentationem, sed spiritualitatem repræsentationis. Sed species internæ non habent ullam rationem ob quam possint aut debeant produci ab illo, nisi ab eo, quod debent repræsentare: ergo debent repræsentare omne illud, à quo producuntur, & consequenter non est idem dicendum de illis, ac de speciebus intelligibilibus impressis quantum ad hoc.

Probatur tertia pars: quia potest esse species externa in potentia externa, quin causetur species interna, ut patet in cæcis, & dormientibus, in quorum potentiis externis producuntur species externæ non causatis speciebus internis.

Confirmatur: quia si quis videret colorem absque specie impressa, causeretur species interna tam bene, quam modo: ergo, non causantur à specie externa.

Probatur denique quarta pars: quia omnia illa simul possunt esse absque productione speciei internæ.

81. *Obiicies primo*, ex Canello: videtur sensus internus se habere ad suam speciem, sicut intellectus ad suam: sed intellectus agens producit suam speciem: ergo & sensus suam.

Respondeo primo, argumentum hoc esse ad oppositum; quia intellectus agens non producit suam speciem tanquam causa totalis, ergo nec sensus internus.

Respondeo secundo, negando consequentiam, quia ideo requiritur concursus intellectus ad speciem suam, quia illa est spiritualis, & debet habere aliquam causam spirituales, qualis non habetur, præter intellectum: species autem sensus interni non est spiritualis, nec habet ullam conditionem, ob quam requirit concursum sensus interni magis, quam species externa requirit concursum sensus externi.

Obiicies secundo, ex eodem; non satis capi potest, quomodo sensus, vel sensatio externa possit illam producere: ergo debet produci à potentia interna.

Respondeo, tam capi posse, quomodo possit produci à sensu, & sensatione externa, quam à potentia interna.

CONCLUSIO III.

82. *Species interna, qua mediane percipitur obiectum sensui externi, non producitur ab ipsomet obiecto, supposita sensatione externa tanquam conditione sine qua non.* Hæc est Cancelli disp. 2. sect. 1. & Arriagæ contra Molinam, & Fonsecam supra.

Species interna obiecti externi non producitur ab obiecto supposito sensatione externa.

Probatur: quia non potest explicari quomodo sensatio externa haberet rationem conditionis sine qua non, neque enim tollit aliquod impedimentum, neque disponit sensum internum, aut partem illam vicinam sensui externo, in qua species interna primo produci debet, quandoquidem non subiektatur in illis, sed in sensu externo; neque proponit obiectum illi parti vicinæ, quia illa non est cognoscitiva, aut appetitiva; neque applicat, aut approximat obiectum isti parti magis, quam ante erat applicatum per speciem impressam externam: ergo non potest habere rationem conditionis sine qua non.

83. *Dices*, eam posse habere rationem talis conditionis; quia obiectum ex se habet talem naturam, ut non possit producere speciem internam impressam in parte vicina sensui externo, v. g. oculo, nisi prius producat sensationem.

Contra: quia ideo haberet talem naturam, quia illa species haberet à sensatione aliquam dependentiam, vel tanquam à causa, vel tanquam à conditione sine qua non. Si tanquam à causa, haberet intentum. Si tanquam à conditione: ergo debet ostendi, quomodo habeat rationem conditionis.

Confirmatur: non potest dici, quod potentia producat

habitu immediatè, & totaliter, supposito actu tanquam conditione, sed potius debet dici, quod actus ipse, vel totaliter, vel partialiter producat illum habitum: sed certè id posset dici tam bene ac diceretur, quod sensatio externa haberet se per modum conditionis tantum, & non causæ: ergo hoc non debet dici.

Confirmatur secundo: ex dicendis sequenti Conclusionem.

CONCLUSIO IV.

84. *Species interna impressa producitur à sensatione externa.* Hæc est contra Suarezum & Canelum.

Species interna producitur à sensatione externa.

Probatur: quia nihil aliud assignari potest, à quo producat.

Probatur secundo: quia quamvis obiectum non daretur à parte rei quando perciperetur à potentia externa, ut multi putant possibile esse de potentia saltem Dei absoluta, adhuc produceretur species impressa eius in potentia interna: sed tum non esset aliquid aliud, à quo produceretur quam sensatio externa: ergo sensatio externa habet ex natura sua producere talem speciem se sola: sed hoc supposito omnino dicendum est quod de facto illam producat, nam propterea id non diceretur, quia non haberet talem virtutem.

Confirmatur: quia certum videtur potentiam internam percipere sensationem externam, potest enim differentiam cognoscere inter disgregationem visus, quæ fit per albedinem, & congregationem quæ fit per nigredinem, alias certè intellectus non posset illas cognoscere; neque enim per discursum pervenit ad cognitionem differentiarum istarum sensationum, sed per experientiam: nihil autem potest per experientiam cognoscere pro hoc statu, quod non proponitur à sensu aliquo interno: ergo ipsa sensatio producit speciem impressam internam, quæ mediata percipi possit; neque enim aliud id potest facere: sed eo ipso quo producit illam speciem, producit speciem internam, quæ percipi possit obiectum istius sensationis, neque enim sensatio percipi potest, nisi percepto obiecto, siue obiectum existat, siue non existat.

85. *Obiicies primo*, species interna non debet repræsentare, nisi illud à quo producitur: ergo non debet repræsentare obiectum, nisi ab ipso producat.

Respondeo negando antecedens, debet enim etiam repræsentare illud, sine quo non posset repræsentare illud, à quo producitur, & maxime si sit obiectum illius, à quo producitur.

Obiicies secundo ex Canello. Sæpè habetur sensatio, quando non producitur species interna: ergo non producitur species interna à sensatione.

Probatur antecedens in casu, quo nimis occupantur internæ potentie in consideratione alicuius obiecti, tum enim non recipiuntur species aliorum obiectorum à sensibus externis.

Respondeo primo, quod hæc probatio æquè probaret quod species interna non producatur à potentia externa, media sensatione, siue tanquam conditione, siue tanquam concausa; quod est contra ipsummet conclusionem tertiam.

Respondeo secundo, negando consequentiam: quia intercederet aliquod impedimentum, nempe defectus spiritus animalis in parte vicina propè sensationem, in qua deberet produci species interna, ne daretur actio in distans in hoc proposito.

Respondeo tertio, facilius, negando antecedens, quia in illo casu, licet non posset potentia interna sic occupata percipere obiectum illius speciei, posset tamen bene recipere illam speciem & ea uti in aliis occasionibus.

86. *Obiicies tertio*, si produceretur species à sensatione siue partialiter, siue totaliter, deberet etiam in conservari dependere ab illa: sed hoc est falsum, ut patet experientia.

Respondeo, negando sequelam; quia multæ qualitates dependēt in fieri ab aliqua causa, à qua non dependēt in conservari: & licet species externæ dependant in fieri & conservari ab obiecto à quo causantur, ut patet experientia, quia

qua constat quod eo ablato, habeant etiam species; tamen id non est dicendum de speciebus internis, de quibus non habetur similis experientia.

Confirmatur: quia species intelligibiles impressæ dependent in fieri à phantasmatibus, & non dependent ab illis in conferuari, ut tenetur communiter: ergo idem dici potest de speciebus internis phantasticis.

Obijci quæritur, sensatio pedis est nimis remota à potentia interna: ergo nequit speciem in illa producere.

Hæc etiam obijciuntur æquè probat quod potentia externa cum sensatione, & obiecto etiam, nequeat producere speciem internam. Sed

Respondetur distinguendo consequens: non potest immediate, transeat; mediate, nego. Itaque producit illa sensatio speciem in spiritu vitali, aut aliquo alio sibi applicato, & ita successivè donec perveniatur ad potentiam internam.

Ex hac conclusione sequitur species internas posse esse perfectiores speciebus externis impressis, non vero speciebus externis expressis, hoc est, sensationibus.

Q U Æ S T I O IX.

Utrum sensibile commune imprimat speciem propriam.

87. *S*uppono dari sensibilia communia, quæ scilicet percipiuntur à pluribus sensibus externis, ut motum, quietem, numerum, figuram, & magnitudinem. Et hoc non solum propter autoritatem Philosophi, & communis sententiæ, sed etiam quia experientia constat eas à nobis concipi absque discursu: non possent autem concipi nisi perciperentur à sensibus externis, nihil enim præteritum positiuum, concipere potest intellectus noster, nisi quod concipitur à sensu interno, aut mediante discursu; nec aliquid potest concipi à sensu interno, nisi quod percipitur à sensu externo, nisi habeat aliquem discursum imperfectum saltem: certum autem est, quod non concipiat hæc sensibilia mediante illo discursu, sed propter diversam immutationem quam percipit in sensu externo.

Prima sententia est hæc sensibilia communia non imprimere species proprias, sed ea percipi per species proprias sensibilium propriarum, modificatas tamen tali, vel tali modo. Hanc tenet D. Thom. 1. part. q. 78. art. 3. & Thomistæ ac recentiores communiter, quos citant & sequuntur Complutenses dist. 9. n. 24.

Secunda sententia est, sensibilia communia imprimere species proprias, sed subordinatas tamen sensibilibus propriis, taliter ut non possint imprimere illas, nisi sensibile proprium imprimat simul suas. Hanc amplectuntur Egidius, Landanus, Gandavensis, & eam æquè probabilem ac priorem sentit Canell. in annotat. q. 6. de anima n. 18. Tribuitur etiam scoto in 4. dist. 12. q. 3. n. 33. Sed nihil prorsus ibi resolvit, tantum proponit utramque sententiam, unde potius problematicus videri deberet.

C O N C L U S I O I.

88. Probabilius est non imprimi species proprias à sensibilibus communibus, sed ea percipi per species sensibilium propriarum modificatas proportionaliter ad modum, quo sensibilia propria modificantur a sensibilibus communibus. Hæc est iuxta primam sententiam.

Probat primo à Complutensibus ex D. Thoma: sensibilia propria distinguuntur in ratione sensibilis à sensibilibus communibus: sed sensibilia propria quæ talia habent immutare sensum per speciem propriam condistinctam à specie alterius sensibilis proprii: ergo sensibilia communia non habent immutare sensum per speciem propriam condistinctam à specie sensibilis proprii.

Minor probatur: quia quemadmodum intellectus non immutatur per propriam speciem, nisi à proprio obiecto per quod specificatur: ita sensus externus non erit immutabilis per propriam speciem, nisi tantum à sensibili proprio, à quo specificatur.

Probat secundo eadem minor: sensus distinguuntur penes diversos modos immutandi per proprias species, quas recipiunt: ergo sicut sensibilia propria sola specificant, ita pariter sola illa imprimunt species proprias.

Probat tertio, quia quod per propriam speciem omnino condistinctam attingitur à sensu, potest per se primo ab eodem attingi: ergo cum sensibilibus propriis competat per se primo attingi à sensu, illis solis competet producere species proprias omnino condistinctas.

Confirmatur: quia sensibile commune nequit producere speciem propriam, quæ sit aut eiusdem rationis in omnibus sensibus, aut diversæ: ergo non potest speciem propriam vlla ratione imprimere.

Probat antecedens pro prima parte: quia sensus diversi requirunt species diversas.

Probat etiam pro secunda parte, quandoquidem idem sensibile nequit species diversæ rationis producere.

Hæc probatio nulla ratione arridet, cuius ratio ex responsione patebit. Itaque respondeo distinguendo minorem: sensibilia propria, quæ propria habent immutare sensum, ita, ut non possint competere illis, nisi quatenus propria sunt, nec vllis aliis consequenter, nisi quæ propria sunt, nego minorem: nam quamvis sensibilia communia, etiam producerent proprias species, adhuc distinguuntur à propriis non quidem per productionem specierum propriarum, sed per hoc quod propria sensibilia ab vno sensu sunt perceptibilia, communia vero à pluribus: sensibilia propria, quæ propria immittunt species proprias distinctas, id est, quæ propria immittunt species representativas ipsorum secundum propriam rationem, concedo minorem, & nego consequentiam.

Ad primam probationem minoris, quæ procedit in sensu, in quo negatur, respondeo negando consequentiam: & ratio disparitatis est, quod obiectum intellectus, non percipitur ab ipso ut percipitur ab aliqua alia potentia, & consequenter quodcumque obiectum ab ipso perceptum, potest participare rationem obiecti specificativi ipsius; sed aliquod obiectum perceptibile à sensu externo potest percipi secundum eandem rationem ab alio externo sensu, nempe sensibile commune, unde potest illud sensibile immutare sensum per speciem propriam, quamvis non participet rationem obiecti proprii, & specificativi ipsius sensus.

90. *Ad secundam probationem respondeo* distinguendo consequens: proprias species, per quarum actus, & obiecta sensus distinguuntur, transeat consequentia, per quarum actus, & obiecta sensus non distinguuntur, nego consequentiam.

Ad tertiam probationem respondeo, per se primo attingi sensibile commune, tam bene quam proprium, siue producat speciem propriam, siue non; unde negatur in forma suppositum consequentis. Quod si etiam sensibile commune non attingatur per se primo, respondeo secundo negando antecedens.

Ad confirmationem nego antecedens, & ad probationem dico posse dici, quod illa species sit diversæ rationis nec est inconueniens, quod idem obiectum producat species diversas in diversis potentiis; sicut eadem albedo potest producere speciem visibilem in oculo, & intelligibilem in intellectu separato. Potest etiam dici, quod sit eiusdem rationis, neque enim est inconueniens, quod potentia diversa habeant species eiusdem rationis, quando possint percipere idem obiectum, nisi aliunde ostendatur id repugnare.

Probat secundo eadem *Auctores conclusionem*: quia nulla potentia potest ferri in obiectum omnino distinctum à suo obiecto adequato: sed obiectum adequatum cuiusvis sensus externi est sensibile proprium: ergo non potest ferri in aliquod aliud sensibile, nec immutari ab illo per speciem propriam.

Respondetur negando minorem, quia etiam sensibile commune percipitur ab ipso, & consequenter continetur sub obiecto adequato. Verum quidem est quod sensibile proprium sit obiectum adequatum eius, quantum ad adequatè distinguendum ipsum ab alijs potentiis, cum quibus convenit in perceptione sensibilis communis: sed potentia potest bene ferri in aliquod obiectum quod non continetur sub obiecto adequato eius hoc modo accepto.

T T T T 91. Me

Sensibilia
communia
non imprimunt
species proprias.

91. *Melius ergo probatur conclusio*: quia numerus, quod est sensibile commune quatenus percipitur à sensu, nihil aliud dicit, quam plura sensibilia propria non continuata quantum ad perceptionem sensus, unde non dicit formaliter, nisi negationem illius continuationis: sed evidens est istam negationem non producere posse speciem aliquam propriam: ergo sensibilia communia non producant speciem propriam, eadem enim est ratio de vno sensibili communi, ac de omnibus.

Confirmatur: quia figura, quæ est aliud sensibile commune, nihil aliud dicit supra sensibile proprium præter ordinem talem partium inter se, vel in ordine ad locum, qui ordo est relatio: sed relatio non potest causare speciem, quæ est qualitas absoluta, ergo sensibile commune non potest causare speciem propriam.

Probatur secundo, si sensibile commune produceret speciem propriam distinctam realiter à specie sensibilibis propriis, posset Deus concurrere ad speciem sensibilibis propriis non concurrente ad speciem sensibilibis communis: sed in tali casu adhuc videretur color, v.g. cum tali magnitudine, & figura: ergo videretur sensibile commune per speciem sensibilibis propriis, & consequenter superfluit species sensibilibis communis.

Confirmatur: quia posset Deus de potentia saltem absoluta producere speciem sensibilibis communis, non producta specie sensibilibis propriis: sed tum deberet aliquid videri per ipsam ex vno capite, quia omnis species distincta ab alia, & habilis absque illa potest representare aliquid: ex alio vero capite, nihil posset representare, implicat enim visum posse videre figuram per se sumptam absque colore, aut luce: ergo implicat illa species propria.

Probatur tertio: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate, sed unica species sensibilibis propriis producta ab ipso, ut habet talem figuram, aut magnitudinem, omnino sufficit, ut sic percipiatur: ergo non est asserenda alia species.

91. *Obicitur*: sensibile commune imprimit speciem aliquando, cum sensibile proprium non adest, nec immitit speciem propriam: ergo etiam quando adest proprium talem speciem imprimit, neque enim præsentia sensibilibis propriis dimittit vires eius.

Probatur antecedens: quia si quis esset propè cælum, percipere posset magnitudinem, & figuram eius per manum: sed in cælo non est sensibile aliquod proprium: ergo sensibile commune percipitur non percepto proprio; & consequenter immitit species, non immittit species sensibilibis propriis.

Respondetur negando antecedens: & ad eius probationem respondem *Complutenses*, in cælo reperiri qualitates tangibiles, quia tales qualitates non sunt solum qualitates primæ, & mediæ ex illis ortæ, sed aliæ etiam, ut soliditas, mollietas, terstities. Et quia potest responderi, quod Deus omnes illas qualitates possit à cælo separare, & tamen quod adhuc posset manus tangere cælum, & percipere eius magnitudinem, & figuram,

Respondetur secundo, quod non possit tangi tactu vitali, & consequenter quod non possit sensus percipere magnitudinem, aut figuram eius; licet fortè intellectus id posset facere per discursum. Quæ doctrina est bona, si tamen solæ qualitates percipi possint. At si nō solæ qualitates sint perceptibiles, tum dicendum est, quod licet in tali casu tactus perciperet quantitatem cæli, propter impenetrabilitatem, tamen illa quantitas non est sensibile commune, sed proprium tactui: quando vero dicitur quod magnitudo sit sensibile commune, hoc non debet intelligi de magnitudine quantitativa, ac impenetrabili, sed de magnitudine extensionis partium extra partes, hæc enim sola est, quæ à visu, & auditu potest percipi, & etiam à tactu simul cum illa alia magnitudine quantitativa impenetrabili, quæ est vnum ex sensibilibus propriis eius.

QVÆSTIO X.

An dentur species insensata.

Quid species insensata.

92. *Per species insensatas intelliguntur illæ, quæ representant obiectum potentie internæ secundum*

aliquam rationem, secundum quam non percipitur sensu vilo externo, siue illa species, quæ sic representat obiectum, etiam representet ipsum secundum rationes perceptibiles à sensu interno, siue non. Quod si cognoscatur à sensu interno obiectum sub tali ratione, non est dubium quin detur species insensata, quia sub nulla ratione potest percipere obiectum, nisi sub ratione, secundum quam nata est ipsi representari per aliquam speciem. Quare tota difficultas reducitur eodan sensus internus cognoscat obiectum sub aliqua ratione, sub qua non percipitur à sensu externo, v. g. an ovis non solum cognoscat lupum sub ratione alicuius habentis tales colores externos, & talem figuram, ac magnitudinem, qualia apparent sensui externo, sed etiam sub ratione inimici, aut disconuenientis, sub qua ratione certum est quod à sensu externo non percipitur.

Aduerte autem, non esse dubium hic, quin sensus internus multa percipiat, quæ non sunt obiecta sensuum externorum, nam percipit ipsosmet actus sensuum externorum, & delectationes, ac dolores ipsos consequenter, & hoc quidem per species distinctas à speciebus obiectorum illorum, quæ species possunt vocari species insensata, quia sunt species rerum quæ non obiciuntur sensibus externis; sed dubium præcise est, ut dixi, an percipiat obiecta sensuum externorum sub aliqua ratione, sub qua ab ipsis sensibus externis non percipiuntur.

Prima sententia est dari huiusmodi species insensatas, quibus cognoscatur obiectum secundum rationes aliquas non perceptas à sensibus externis. Ita *D. Thom.* 1. p. q. 78. cum suis communiter, quos sequuntur *Ruminus, Complutenses, Aversa, Arriaga & alij* hic.

Secunda sententia est non dari tales species. Hanc tenet *Scotus* in 1. dist. q. 2. & in 3. dist. 15. num. 7. cum suis communiter, quos sequitur *Hurtadus* hic dist. 13.

CONCLUSIO I.

94. *Non dantur huiusmodi species.* Est secunda sententia contra primam.

Probatur primo: quia ipsemet intellectus non potest absque discursu considerare obiectum sub vlla ratione, sub qua non percipitur à sensibus sibi subordinatis: ergo neque potentia materialis interna, sed hæc non potest discurrete secundum aduersarios; & quamvis possit, certe non discurret toties quoties elicit actus illos, ob quos ponuntur in illo species insensata: ergo.

Probatur secundo: ut darentur tales species, ut cognosceretur obiectum à potentia interna sub tali ratione nō sensata, deberet dari aliquid quod ipsam ad hoc determinaret, ut est evidens: sed non potest, ergo.

Probatur minor: quia nihil potest ad hoc determinare potentiam præter obiectum quod percipitur à sensu externo, aut specie sensatam eius expressam & impressam, aut ipsam potentiam internam, aut omnia simul: sed neutrum ex his, nec omnia simul possunt determinare potentiam internam ad illam speciem aut perceptionem insensatam: non quidem potentia se sola, quia illa est indeterminata, nec species sensata se sola, siue expressa siue impressa; aut obiectum solum, quia species sensata expressa & impressa lupi habetur ab alio lupo, quin determinetur potentia interna eius ad percipiendum ipsum per modum inimici aut disconuenientis, quæ est ratio insensata, sub qua dicunt aduersarii ipsum apprehendi ab ovis; & similiter ipsum obiectum, nempe lupo aut accidentia externa ipsius, proponuntur æque alteri lupo ac ovi, nec tamen determinant potentiam alterius lupi ad cognitionem illam insensatam. Nec etiam omnia illa simul, quia alias quoties omnia simul applicarentur, deberet causari in potentia interna species insensata vel expressa, vel impressa: quod est falsum, quia si ovis educaretur cum lupo, non perciperet lupum sub ratione disconuenientis aut inimici.

95. *Probatur tertio*: quia potentia interna æstimationis verbi gratia non potest percipere lupum per modum inimici, nisi per modum inimici actualis, hoc est actualiter offendens, vel per modum inimici aptitudinalis, hoc est

Non dantur species insensatas.

est potentis aut solentis offendere: sed neutrum dici potest; aut si potest, non debet dici fieri per species insensatas, sed per sensatas: ergo.

Probatur minor quoad primam partem: quia non per modum inimici actualis, nisi actualiter offendat: sed actualiter non offendit, nisi quatenus ex perceptione externa ipsius sequeretur aliqua molestia; illa autem molestia si sit in sensu externo, non percipitur per speciem insensatam de qua hic agimus, ut patet ex dictis in initio questionis; si vero sit in potentia interna debet antecedere ipsam perceptionem eius, & tunc debet causari ab obiecto secundum rationem sensatam sensu aliquo externo, ut patet: ergo non est necessaria species insensata.

Probatur etiam eadem minor quoad secundam partem, nempe quod non per modum inimici aptitudinalis, aut potentis offendere: quia non potest aliquid apprehendere per modum calefactui, nisi actualiter expertus est quod aliquando calefecerit, aut ipsum, aut aliquid aliud simile: ergo non potest percipere aliquid per modum apti, aut potentis nocere, nisi aliquando expertus est quod nocuerit. Sed imprimis experientia in quibus se fundant aduersarij ad ponendas perceptiones insensatas, habentur in casibus in quibus non præcessit actualis experientia nocimenti. Et deinde, si actuale nocimentum debuit præcessisse, illud cognosci debebat per species sensatas: ergo & aptitudinalis inimicitia per eandem cognosci poterat, & consequenter non dantur species insensate.

Probatur denique conclusio: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed nulla prorsus est necessitas specierum insensatarum: ergo non dantur.

Probatur minor ex solutione obiectorum.

96. *Obicies:* ovis fugit lupum non propter indecentiam coloris, aut figuræ, sed quia inimicus est naturæ suæ; & auis congregat paleas, non quia id delectat sensum, sed quia est utile ad nidificandum: ergo percipit ovis inimicitiam lupi, & auis utilitatem paleæ: sed illa non percipiuntur à sensibus externis: ergo sensus internus percipit in obiecto aliquas rationes insensatas.

Confirmatur: quia natura non deficit in necessariis: deficeret autem, nisi communicaret animalibus facultatem perceptiuam istarum rationum non sensatarum; sine enim illa, nec ovis fugeret lupum, nec auis nidificaret, nec animalia cognosceret herbas sibi utiles, & nociuas.

Respondetur ouem fugere lupum ob aliquam molestiam, quæ scit in se eo viso, quæ molestia causatur ab ipsismet accidentibus externis lupi in ipso, vel immediate vel mediate: hanc autem molestiam, cum experitur in se, naturali instinctu fugit sine cognitione vlla, præter cognitionem obiecti externi sic molestantis. Facile vero percipi potest cur alteri lupi, aut aliis animalibus non inferatur talis molestia, nec consequenter fugiant; quia propter diuersitatem complexionum accidentia illa externa lupi possunt bene causare molestiam in animali talis speciei, quamuis non causarent ipsam in animalibus alterius speciei, sicut aliquibus hominibus odores displicent, qui aliis placent. Ad illud de auibis dico, eas etiam instinctu naturæ moveri ad colligendas paleas, & nidificandum sine vlla cognitione utilitatis, aut alterius rationis non sensate.

97. *Ad confirmationem respondeo* prouidisse naturam sufficienter animalibus tribuendo ipsis illum instinctum, ratione cuius exercent illas operationes, siue exercent ipsas mediante specie, aut cognitione sensata, siue non. Vnde in forma, nego minorem.

Dices: si accidentia lupi percepta à sensibus externis ovis causarent illam molestiam in oue, ratione cuius fugeret, etiam si educaretur cum lupo deberet fugere: sed hoc est falsum: ergo.

Probatur sequela maioris: quia simili probatione visum ad offendendum, quod non causetur species insensata per lupum, aut sua accidentia, aut species externas.

Respondeo negando sequelam maioris, quia ex consuetudine accommodari posset ipsius complexio taliter, ut non offenderetur præsentia lupi, sicut odores, & cibi

ingrati redduntur aliquando grati, aut saltem non ingrati per consuetudinem, & contra, qui grati sunt fiunt ingrati.

Deinde fuga illa potest impediri per metum, & molestiam illatam ab eo, qui cogit ouem ad cohabitandum cum lupo.

Ad probationem sequelæ, nego paritatem, quia species intentionalis cuiuscumque obiecti applicata sufficienter debet semper determinare ad cognitionem illam, ad quam est determinata, nec hoc potest impediri vlla consuetudine, aut mutatione complexionis, sicut possunt alia alterationes naturales, & physicae, & etiam delectationes, ac molestia.

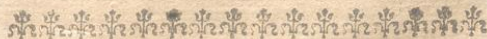
98. *Obicies secundo, ex Arriaga,* sensus internus percipit concordiam vocum, in qua consistit musica, & proportionem colorum in qua consistit pulchritudo: sed sensus externus non percipit illa: ergo dantur species insensate.

Respondeo distinguendo maiorem: percipit illam concordiam & proportionem formaliter, quatenus dicit respectum, aut vllam rationem, quæ non percipitur à sensu externo, nego maiorem, fundamentaliter, id est, percipit ipsasmet voces, & colores, quæ habent illam concordiam, & proportionem, concedo maiorem, & similiter distinguo minorem: sensus non percipit illa formaliter, concedo, fundamentaliter, nego minorem, & consequentiam: & dico, quacumque ratione percipiuntur illa à sensu interno, eadem ratione ea percipi ab externo.

Obicies tercio, ex eodem. Bruta agunt propter finem applicando media ad eius acquisitionem: ergo cognoscunt utilitatem medij respectu finis: sed hanc non percipit sensus internus: ergo.

Respondeo distinguendo antecedens: formaliter loquendo, aut cognoscendo finem, & media alio modo, quam cognoscuntur à potentiis externis, nego, materialiter, applicando ea quæ reuera sunt media ad finem, concedo maiorem. Et similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Vbi aduerte, quod brutum si cognosceret media, & finem formaliter loquendo, omnino deberet discurre, & ex effectu procedere ad causam, neque enim ipsemet homo potest alia via cognoscere media apta ad finem. Quod si concedatur semel brutis vis discurrendi, non est dubium, quin possint sibi acquirere species insensatas; vnde Conclusio nostra, & tota controuersia hæc supponit bruta non discurre: quare hæc obiectio non est ad propositum, quia est contra hypothesim conclusionis, & controuersia.

DISPUT. III.

De potentiis externis in particulari.

POTENTIA externa, de quibus hic tractandum est, sunt quinque omnibus notæ, nempe Visus, Auditus, Gustus, Odoratus, & Tactus, quas dari certum est experientia.

QVÆSTIO I.

Quid sit organum, & obiectum potentie visive.

1. **O**rganum seu sensorium visus, est illa pars oculi in qua producitur, ac recipitur ipsa visio. Ut autem decernatur quamnam sit illa pars, supponendum ex anatomia oculum constare, ac componi ex variis partibus diuersæ rationis, nempe ex tribus humoribus, ac quatuor tunicis. Ex his humoribus, qui in centro oculi residet, vocatur *chrysalinus*, seu *glacialis*: hunc circumdat secundus, quem vocant *vitream*, circumdatus vicissim ipse à tercio humore, qui dicitur *aquens*, seu *albugineus*. Porro quatuor tunicarum prima dicta *specularis*, & *an-*

structura oculi.